

О. БІЛОУСЕНКО

ЗАЙЧИК ПОБІГАЙЧИК

В-ВО „СВІТ ДИТИНИ“

Л Ъ В І В

✿ ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА ✿
Книжечка: 83.

О. БІЛОУСЕНКО.

ЗАЙЧИК-ПОБІГАЙЧИК

ЗБІРКА БАЙОК.

Образки Віктора Цимбала

ЛЬВІВ
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА: «СВІТ ДИТИНИ»
1928.

Право передруку застережене.

Друкарня ОО. Василян у Жовкві

Зайчик-Побігайчик.

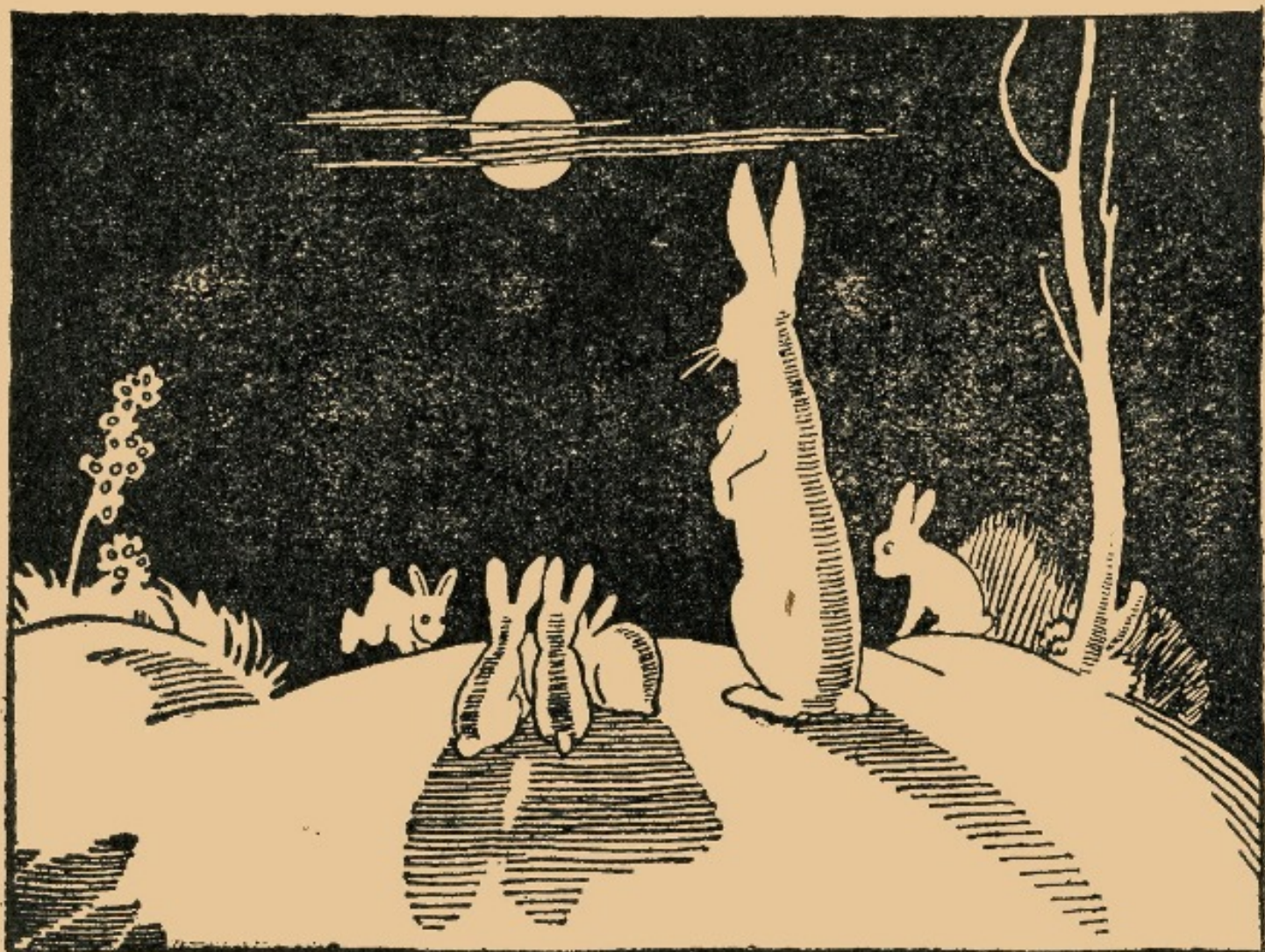
1. Заяча родина.

Ясно світить місяць. На лісовій галяві все видно як на долоні. Стара зайчиха вивела туди своїх зайченят, щоб погралися та поскубли соковитої травички.

Зайченята весело стрибають, одно з одним борикаються, а то скубуть травичку або гризуть молоді наростки на кущах. А мати насторожила виха та тихо сидить і прислується, чи не чути якої небезпеки.

В інших звірів мати, розмовляючи з дітьми, видає хоч який голос, — замурчить або хоч писне; але страхополоха зайчиха не сміє виявити найменшого голосу, бо почує який ворог, надбіжить і покривдить її втішних вухатеньких діточок. Розмовляє вона з ними своєю заячою мовою, — ледви кліпне очима, поворушить своїми довгими вухами; і зайченята її розуміють.

Ось вона прислухується. Щось зашамотіло не так далеко. Чи не лисиця? Зайчиха сіла на задні лапки, витягла шию, підняла вуха. Зайченята й собі занепокоїлись. Позадирали вушка і от-от скочуть у корчі, щоб заховатися в гущавині або в безпечній норі. Зайчиха подала знак вухами: „До нори!“ І всі пустилися до нори навипередки.

Так, у норі таки безпечнійше. Забившись глибоко, тут можна і порозмовляти, навіть

пісоньку заспівати. От і тепер: що-йно вбігли в нору тай почали гуртом співати улюблену заячу пісеньку:

Зайчику, зайчику,
Де ти бував?
У млині, у млині,
Що ж ти видав?
Сім мішків орішків.
Чом ти не взяв?

Били мене кравчики,
Поломали пальчики,
Щоб я не займав.
Ледви утік
Через бабин тік,
Ніжки попик, —

Скаву — скаву — скаву!

Найбільше подобався їм отсей кінець пісеньки, що вони тягли його тоненькими голосками: „Скаву—скаву—скаву!“ Скавулілиб вони ще довго, та мати занепокоїлась: а-ну бо почує та шасне який несподіваний гість — лисичка-сестричка, чи вовчик-братчик. Досить сказати було:

— Ну, годі, слухайте казочку! — як усі покинули пустувати, обсіли навкруги маму тай зразу втихомирились.

— Яку-ж вам сказати? — питає мати.

— Про зайчика й лисичку! — відповіли мало не всі разом.

— Добре! — каже зайчиха.

Зайчик і лисичка.

Був собі зайчик. Збудував він собі хату з лубка, а лисиця згородила хату з криги. Минула зима, настала весна, пригріло со-

нечко, — ростаяла у лисиці хата. Пішла вона до зайця, тай каже:

— Братіку, пусти мене в свою хату хоч на оден тиждень, заки потепліє!

Заяць змилювався і пустив. Лисиця пожила день, подобалось їй, — от і вигнала вона зайчика з хати; сама там стала жити. А зайчик жив на дворі, ходив біля хати і плакав. Іде якомсь вовк, побачив, що зайчик плаче.

— Чого ти, зайчику, плачеш? — питається.

— Та як-же мені не плакати! — скаржитья той. — Забралась лисиця в мою хату, мене вигнала, а сама живе там.

— Не плач, зайчику! — каже вовк. — Я піду і вижену її.

— Невжеш чи виженеш — вона нікого не боїться.

— О, я вижену! — каже вовк. Підійшов він до хатки тай каже:

— Виходь, лисице, геть із хати!

А лисиця заспівала:

Я тобі не лисиця,	Всесильна і могуча;
Я всім звірям цариця	Хто мене потривожить,
Тому смерть неминуча.	

Вовк злякався тай побіг.

Зайчик знов почав плакати. Аж іде ведмідь. Побачив, що зайчик плаче, спитав:

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як-же мені не плакати? Забралась в мою хату лисиця і сидить там, а мене вигнала і не пускає,

— Не журись, зайчику! — каже ведмідь.

— Я скоро її вижену!

— Ні, ведмедику, уже вовк брався її вигнати і не вигнав, не виженеш і ти.

— Що-ж ти мене рівнаєш до вовка! — каже ведмідь. — От побачиш!

Підійшов ведмідь до хатки:

— А виходь, лисице, геть з хати, бо лихо тобі буде!

Лисиця заспівала свою пісню:

Я тобі не лисиця,	Всесильна й могутча;
Я всім звірям цариця,	Хто мене потривожить,
Тому смерть неминуча.	

Ведмідь злякався, та в ноги!

Зайчик знов почав плакати. Бігли собаки, вглянули зайчика, хотіли кинутися на його, та побачили, що він плаче. Жалко стало собакам зайчика, підійшли до його ближче:

— Чого ти, зайчику, плачеш?

— Та як-же мені не плакати? Лисиця вдерлась в мою хату, мене вигнала і не пускає.

— Ходім, ми зараз її виженемо!

— Де вам вигнати! — каже зайчик. —

Брався вовк виганяти, не вигнав; ведмідь гнав, не вигнав, то де вже вам вигнати!

— Не журись, зайчику! Ходім, зараз же виженем лисицю!

Підійшли собаки до хатки і кажуть:

— Лисице, а геть із хати!

А вона заспівала їм:

Я вам не лисиця,	Всесильна і могутча;
Я всім звірям цариця,	Хто мене потривожить,
Тому смерть неминуча.	

Собаки не злякались, кинулися до дверей хатки, та не могли дістать її. Одійшли вони тай почали радитись, як їм одурити лисицю. Порадилися, побігли до дому, взяли з собою півня тай вертаються до заячої хатки. Дорогою навчили собаки півня, що йому робити.

— Ти, півнику, — кажуть — ходи біля хати і кукурікай, лисицю виманяй, а ми поблизу заховаємося, поки вона виткнеться з дверей.

Підійшли вони до хати, собаки засіли, а півень почав ходити біля хати та голосно співає: „Ку-ку-рі-ку!“ Лисиця почула голос півня і дуже зраділа.

— Ото щастя! — думає. — Я вже з голоду умліваю, а тут сама доля півня мені посилає.

Лисиця швиденько кинулась до дверей, а собаки — хап! її за шию.

Зайчик тоді увійшов у свою хату тай став господарювати спокійненько.

3. В норі.

Другого дня раненько зайчиха погодувала молочком діток тай каже:

— Сидіть тихо у норі і не витикайтеся на двір. А я піду добре напасуся, щоб до схочу молочка вам було.

— А хіба-ж коло нашої хатки не досить травички? — запитав старшенький зайчик. Можеб ти, мамо, тут і попоїла та нас не покидала, бо без тебе нам нудно!

— Ні, так не можна! — каже зайчиха. — Ми, зайці, їмо всяку рослину, але найбільше пожиточна для нас рослина молода, м'ягка та сита. Що-найкраща для нас їжа — капуста, бурячок, морквиця, ріпа; але-ж тих ласощів не скрізь роздобудеш. То побіжу по лісі, пошукаю чого пожиточного, а може на хліби та на городи подамся. Як попоїм добре, то й доброго молочка для вас багато буде. А ви з нори не витикайтесь, бо ще станеться яке лихо.

Побігла зайчиха, а діти залишилися самі у норі. Збилися вони до купи, полягали. Одні дрімають, молочка попоївши, другі казочку одно одному розказують, або пісеньку мугичуть. Тільки одно зайченятко не пристало до гурту, лягло коло самого входу в печеру і вглядалося в ту високу траву, що хвилювалася перед корою та закривала її од чужого ока.

4. Гадюка.

Той зайчик був найзважвіщий за всіх. Не всидить, було, він на місци, усюди побіжить перший. — Так його брати та сестри й прозвали: Зайчик-побігайчик.

От і тепер. Доповз до краю нори, виглядає та прислухається, що там робиться на світі широкому. Але ось почув він, — щось зашуміло, засичало перед печерою: с-с-с. Зайчик ще ніколи не чув такого, і се його дуже зацікавило. От, він виставив з нори свою голову з вушками, після лапки, а там і весь виповз із нори.

Але в сей саме мент побачив він над собою страшну голову, невеликого, але лютого створіння, що спиналося над землею цілим толубом — без ніг. То була гадюка, якої зайчик ще ніколи не бачив. Очи її злісно горіли, як дві жарини; довгий язик з двома хвостиками на кінці мотався на всі боки; вона поводила головою над зайчиком, націлюючись, за що саме ухопити його страшними зубами, що виглядали з роззявленої пащі.

— Мамо! — запищав переляканий Зайчик-побігайчик.

Він хотів назад у нору скочити, але га-

дюка міцно вхопила його зубами за вушко і обвилася кругом його тіла. Обвилася і як кліщами міцно здавила його.

— Мамо, мамо! — голосно пищало здавлене зайченятко.

На його щастя мама була недалеко. Вона почула писк свого дитяти і в ту-ж мить що сили кинулася його ратувати. Се не була тепер страхополоха та безпорадна зайчиха, що од першого страху тікає. Се була мати, що ратувала свою дитину. Плач зайчика насмілив її. Вона кинулася на гадюку та болюче гупнула її задніми ногами, що у зайців довші й сильніші.

— Ма-мо! — вже слабим голосом ледве пищить Зайчик-побігайчик.

От ще й ще наскакує зайчиха на гадюку та сильно б'є її ногами.

Бачить гадюка, що не переливки, що не здобуде вона зайчика, поки не справиться з матерю. Тоді випустила вона вухо Зайчика-побігайчика, розвинулася з його тіла, щоб ухопити зайчиху. Зайчик-побігайчик, як почув себе вільним, скоріще кинувся в кущі, а за ним туди-ж подалась і мати-зайчиха.

Одбігли і сіли спочити. Зайчик дріжав з переляку. Але нічого дуже лихого з ним не ста-

лося. Тільки кінчик вушка був розірваний, і звідти капала кров. Мати почала зализувати йому рану та заспокоювала свою дитину.

5. Заяча доля.

Коли Зайчик-побігайчик після переляку вже заспокоївся, мати повела його до дому. Біля нори обережно роздивилась, чи не має гадюки, але її не було. Діставши добре „на горіхи“, вона поповзла шукати щастя десь інде.

Дома усі зайченята були дуже переполошені. Вони бачили, що Зайчик-побігайчик виліз з нори, а після чули якесь шипіння та його жалібний писк. Вони знали, що з ним щось трапилось, і вже оплакували свого втішненького братчика. То-ж велика була радість у заячій родині, коли виявилось, що всі живі і зібралися до купи. У Зайчика-побігайчика, правда, було порване вушко, але він удавав, що його не болить і що це взагалі його мало обходить.

Коли поснідали маминим молочком, стара зайчиха почала своїх дітей навчати:

— Ви-ж малі й необережні, — казала вона. — Не знаєте, як то зайцям небезпечно жити. Заяць, звір зовсім не дужий. Він не має ні

таких кіхтів, ні таких зубів, щоб ними відбиватися та відгризатися від ворогів своїх. А тих ворогів у його дуже багато, і всі вони нищать бідного зайця. Рвуть його собаки, вовк, лисиця, кітка; хапають орел, яструб, ворона, сова, сорока.

— Не довгий вік зайця, — усього живе він 7—8 років; та мало який заяць умирає своєю смертю, мало який доживає до старих літ. Що од холоду перемерзне, що од голоду перемре зимою, а найбільше гублять його хижі звірі та хижі птиці. Та ще багато винищує заячого роду чоловік. Він так само ласий до заячого мяса, як і хижий звір, або хижа птиця. Та ще й навіть шкуру заячу він на користь собі повертає. З м'якого та теплого заячого футра шиє він собі кожушинку від холоду, а з виправленої шкури шиє собі черевики, рукавиці, шапки то що.

— Тяжко жити безсилому зайцеві! — зітхнула зайчиха. — Уся його сила — то довгі вуха та довгі ноги. Вуха — щоб добре прислухатися до всякої небезпеки, ноги — щоб хутко од небезпеки втікати. От-же не в силі наш поратунок, а в обережності та в бистроті наших ніг.

— Будьте-ж обережні, діточки! — казала

зайчиха, цілуючи своїх зайченяток. — Не робіть так, як от-се Зайчик-побігайчик. Не все так щасливо ведеться, як сей раз повелося. Оттак багато малих, нерозумних зайченят гине через свою необережність.

Деякі зайчики плакали, а Зайчик-побігайчик волів, щоб краще під ним земля розступилася.

Бачить зайчиха, що діти вже научені, пожалувала їх тай хотіла розвеселити.

6. Зайчик і хлопчик.

Та що було, — каже вона, — того я певна, вже більше не буде. Ви будете добре пам'ятати сю пригоду. А тепер спіть спокійно. А щоб краще вам спалося, я розкажу вам байочку про зайчика й хлопчика.

Повеселішали засмучені зайченята. Підняли свої мордочки до мами, заклапали вушками і наготовались слухати. Зайчиха почала:

— Маленькі люде так само люблять гуляти, як маленькі зайці. Та не мають вони такої вольної волі в лісі та в полі, як ми. Замість ліса живуть вони в селі; там кожна родина робить собі таке дупло, що називають вони його хатою. Як настане зима, то

й сидять у тому дуплі, лиш деколи на двір виглянуть. Та проте вони добре розуміють, що найкраща гулянка — то в лісі. І от зимою настає такий день, що кожда людська родина коли не може в лісі бути, то бодай хоче мати у себе в хаті хочай одно невеличке деревце — зелену ялинку. Люде тоді їдуть в ліс, рубають ялинки тай несуть у свої хати. Сумно стає в лісі, як замість гарненьких, зелених ялинок залишаються самі пеньки. Тому зайчики аж плачуть, коли заступають сокири в лісі.

Одного разу маленький чоловік (люде кажуть: хлопчик) пішов у ліс врубати собі ялинку; та зустрів він там зайчика. Що у них вийшло з того, про се сам хлопчик розказував так:

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в кожушинку,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялинку.

Ледви я врубати встиг,
Ледви став ялинку брати,
Як на мене зайчик-плиг!
Став ялинку однимати.

Я сюди, — а він — туди.
— Не віддам, — кричить,
— ні защо!

Ти ялинку посади,
А тоді рубай, ледащо!

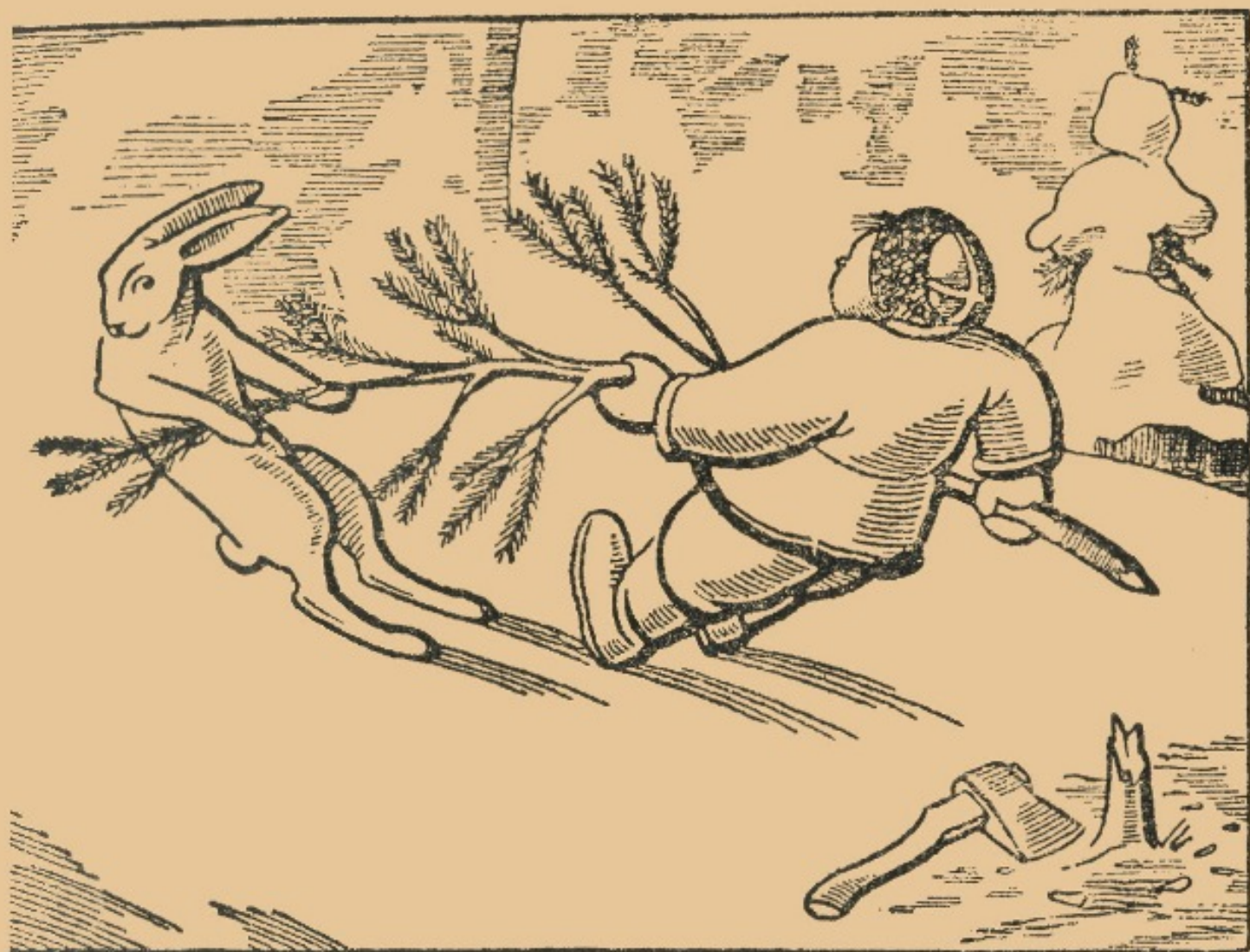
Не пушу — і не проси!
І цяцьками можна гратись.
Порубаєте ліси,
Нігде буде і сховатись.

А у лісі скрізь вовки,
І ведмеді і лисиці,
І ворони, і кавки,
І розбійниці-синиці.

Страшно стало — Ой, пу-
сти!

Не держи мене за поли.
Бідний зайчику, прости!
Я не буду більш ніколи.

Низько-низько я зігнувсь
І ще низче скинув шапку...
Зайчик весело всміхнувсь
І подав сіреньку лапку.

— От-так зайчик! От-так славно! — заворушились зайченята. — І хто се склав таку пісеньку?

— У людей, — каже зайчиха, — пісеньки складають ті, що мають зроду такий дар, або талант до того; їх називають поетами. Я чула, що сю пісеньку склав поет Олесь.

Балакали-б іще, та день був такий тяжкий, усі так потомилися, що скоро й заснули. Заснула й зайчиха, але чутний був її сон: чи жаба крякне, чи гілка де трісне, чи навіть шишка упаде з дерева, — вона зараз прокидаєсь.

7. Пригода у вівсі.

Через якийсь час, одного дня, уся заяча родина одійшла од своєї домівки таки далеченько. Вже почали діти підростати, то мати повела показати їм усяку рослинну їжу, якої нема у лісі.

Коли вийшли з ліса, побачили поле. Там ріс овес. Мати показала дітям, як зривати вівсяні вершки та висмоктувати їх. Се було таке смачне, — там було солодке молочко. А мати подалася далій у поле, щоб оглянути, де і чим ще можна поживитися.

Діти накинулись на нову їжу, випивали молодий овес, а ще більше його підгризали та толочили. За тою втішною та ласою роботою ніхто й не помітив, що якась довга постать підповзла з ліса та й накинулася на те місце, де зібралась ціла купа зайченят у вівсі. З писком кинулися зайченята тікати, але одно таки осталося в руках чоловіка, — бо то був чоловік.

Зайчик-побігайчик пасся недалеко од того місця, де чоловік зловив його брата. Колиб чоловік лише протяг руку, то дістав би і Зайчика-побігайчика. Але трудно було його помітити. В густому вівсі була невеличка ямка, — от там і притаївся Зайчик-побігайчик: прилип до землі, підобрав ніжки, прищурив вушка і не шорохне. Чоловік був певен, що всі зайці втекли у ліс, і він навіть не розглядався вже по полю. Забрав він зловленого зайчика, виліз з вівса, а з ліса вийшов до його другий чоловік — з волоссям на лиці.

— Чи впіймав що небудь? — питає той другий.

— Та впіймав одного. Але воно таке мале та перелякане, що жаль бере. Чи не пустити його?

— А вже-ж, — каже другий чоловік, — випусти його, то він тобі оддячиться. Він нищить наші городи, нищить наші луги та хліби. Зїдає що найкраще та наймолодше, а то більше толочить. — От бачиш, що з вівсом поробили оті зайчиська; вигризає собі стежечки в хлібах, щоб добре було йому бігати; псує і спустотує всяку рослину. Зимою накидається заяць на молоде дерево, що по

гаях та по садках росте, і обгризає на йому геть чисто кору. І такечки він цілий рік краде людський хліб; цілий рік обідає людей, шкодить їм. От через це стає він людям ворогом. Та до того ще він, на лихо людям, страх який плодючий: кожна зайчиха на рік разів чотири, а то й п'ять, плодить зайченят. Як би всі зайці виростили, то й життя не булоб людям. Усе геть чисто виїлиб і в полі, і в городі, і в садках. От і сього як пустиш, то не перечислити тої шкоди, що він нам наробить.

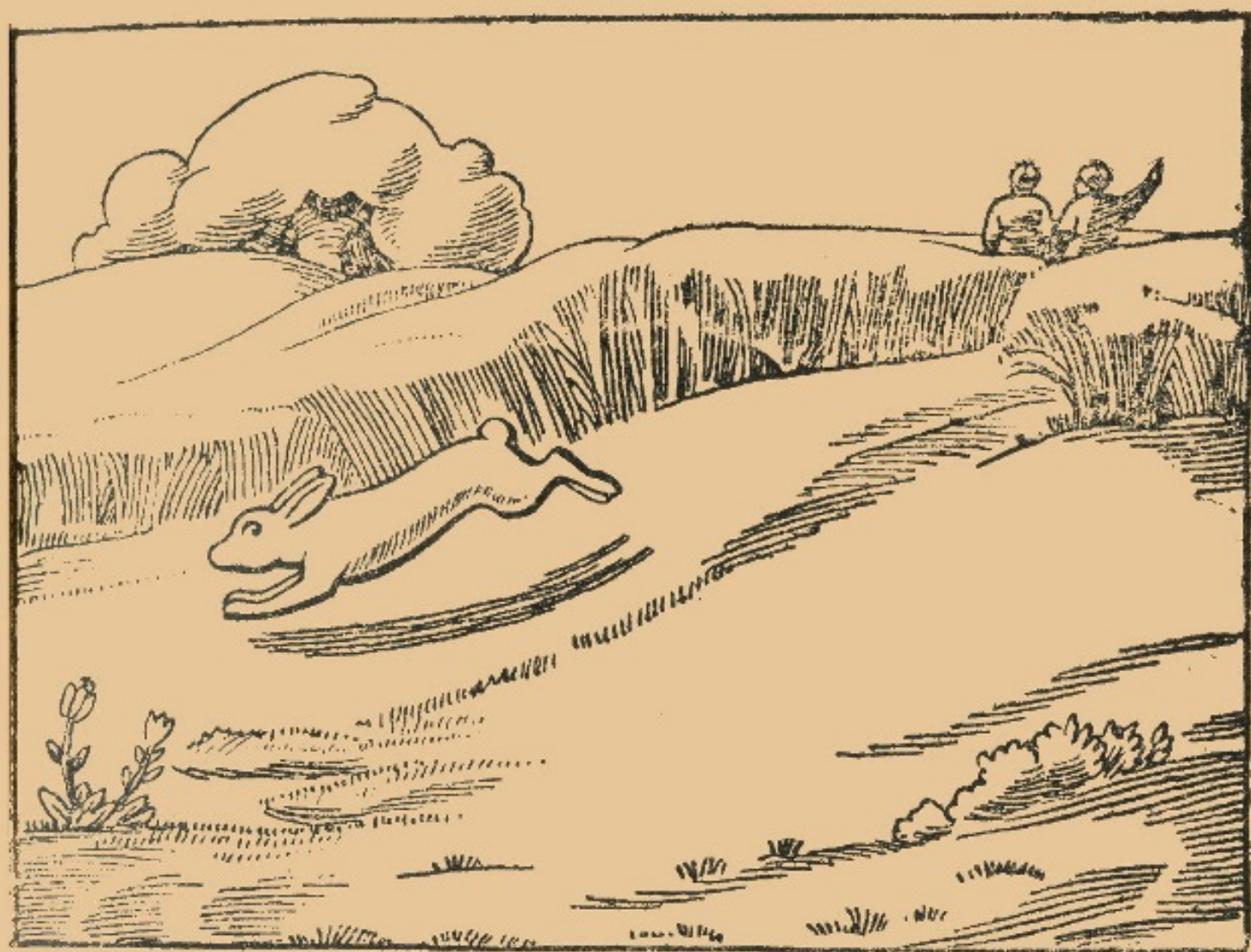
— Ну, то візьмим зі собою сього зайчика! — каже молодий чоловік. Тай пішли вони з зайчиком межами до села.

8. Горе заячої родини.

Ті зайчики, що втікли од людей, довго бігали по лісі, аж нарешті спинилися. Почали рахувати, — тільки пятеро, а двох не має: Зайчика-побігайчика та ще одного. Збилися всі під кущем, сидять тихо. Ні травички скубити не хочеться, про скоки та стриби забули, сумно всім. Аж дивляться, — біжить Зайчик-побігайчик.

Всі зраділи, обступили його, розпитують, як він визволився, та де ще один братчик.

Розказав їм Зайчик-побігайчик, усе що він бачив, коли вони втікли, та як полонили одного зайчика, та що говорили між собою.

— От і пішли вони, взявши з собою нашого братчика, — розказує Зайчик-побігайчик, а я, виждавши коли вони одійшли далій, вихопився з вівся тай прибіг сюди до вас.

Не весело, ледве-ледзе приплетались до дому. Сумно пройшов той день, Всі згадували братчика, памятаючи мамині слова про

хижого чоловіка, як він і мясо заяче їсть і навіть шкуру та футро заяче використовує.

Прибігла і мама та дуже засмутилася, почувши все те.

— Так наш братчик вже й не повернеться до нас? — запитав маму Зайчик-побігайчик.

— Хто його знає, дитино моя! — каже засмучена зайчиха. — Як у добрі руки попаде, то може й повернутися. І серед людей бувають такі, що жалують живе сотворіння та випускають на волю, чи птицю, чи звіря. А то буває, що сам заяць добре способу дістатися на волю. От, коли хочете, розкажу вам байочку про зайця-почтаря, як він з неволі визволився.

— Розкажіть, мамусю! — почали просити діти.

Щоб рожважити їх трохи, зайчиха почала розказувати таку байку.

9. Заяць-почтар.

— Піймав чоловік зайця. Поклав його в мішок тай поніс на ярмарок. Входить він у місто, але йде другий чоловік тай питає:

— Що ти там несеш у мішку?

А той каже:

Несу почтаря.

— Та що-б ти хотів за того почтаря?

— Даш, — каже, — пять гривень, то купиш, а не даш, то я йду далій.

Той чоловік дав пять гривень, переклав собі зайця в торбу тай вертається назад до дому. Вийшов він за місто, а заяць каже:

— Ой, пусти мене, бо мені зле у торбині сидіти.

— А як ти де втечеш? — питає чоловік.

— Ти не маєш чого боятися, — одказує заяць, — бо я знаю, де твоя хата.

-- Ну, — каже чоловік, — то я тебе пускаю; лиш привяжу тобі калитку з грішми, щоб був значний.

Пустив він заяця, а заяць побіг собі. Той чоловік собі гадав, що він побіг до його дому. Приходить чоловік до дому й питається жінки:

— Чи не був тут почтар?

Ні, — каже жінка, — я тут не виділа жадного почтаря.

Він каже до жінки:

— Я дав пять гривень за почтаря та ще й привязав до його калитку з грішми.

— Іди, — каже жінка, — може він за селом сидить та незнає, до якої хати увійти.

Чоловік вийшов за село тай ходив цілий

день і нігде зайця не видів. Приходить він до дому тай каже до жінки:

— Не досить, що пропав заяць, але ще й калитка з грішми.

Ся байочка трохи розважила зайченяток, і вони заснули в надії, що і їх братчикова пощастить визволитися з неволі.

10. Зустріч з білочкою.

Одного дня уся заяча родина вертала до дому з поля. Вже недалеко од нори бачать, — якась невеличка рудовата звірина з довгим, пухнатим хвостиком жваво плигає з дерева на дерево та гризе горішки. Зайчиха й каже тихенько до дітей:

— Се наша родичка — білка.

Вклонилася зайчиха привітно руденькій пані тай каже:

— Добрийдень вам, нанашко! Кланяйтеся, дітки! — каже до дітей.

— Доброго вам здоровля! — чемно одмовила білка. Спинилась тай гойдається на гілочці понад самою землею.

— Отсе вся ваша родина? — питає.

-- Уся! — сумно зітхнула зайчиха — було ще одно, та попало до рук чоловікови. Ми вже думали, що всі загинемо.

— Не сумуйте завчасу! — каже білочка.

— От, ще учора я чула, як один чоловік, отут недалеко під деревом, читав вірші поета Якова Щоголіва про одного зайця, як його з неволі випустили.

— То може-б ви ласкаві були розказати?

— просила зайчиха.

— Добре, послухайте! — одповіла охоче білочка. — Тай почала говорити:

Якось охотник та зайця піймав,
Виніс на місто і став продавати.

Я йому копу за нього віддав,
Тільки щоб людям нікому не дати.
Вніс його в хату; взяла його дріж.
Дивиться пильно на мене звірина,
Так, мов, хоче сказати: „не ріж!
Лучче пусти мене, бо я сиротина!“
Ну, я поніс його, кинув на тік.
Зайчик горóдами в поле подався.
Так і здавалось, що то чоловік
Бідний та бідний од миру ховався.

Діти пильно слухали, настовбурчили вуха,
а у зайчихи аж сльози на очах показалися.
— Ото, спасибі вам! — каже вона до бі-
лочки. — Може й нашому зайченяти пота-
ланить так, що його живого на волю пустять.
Бувайте здорові!

— Ідіть здоровенькі! — одповіла білочка
тай пострибала дальше з дерева на дерево,
шукаючи шишок та горішків.

11. Заяча рідня.

Увесь час, по дорозі до дому і дома зай-
чиха, розповідала дітям про заячу рідню.

— Білочка — то наша найближча родичка.
Тільки живе вона не в земляних норах, як
ми, зайці, а робить собі гнізда на деревах,
по дуплах. І в дупло те, наче в комору, по-
наносить вона горіхів та шишок, щоб було

чим через зиму годуватися. Отсе ви бачили її — літом вона руда; а в зимі шерсть у неї сіренька.

— Крім білочки, — казала далі зайчиха, — єсть у нас іще багато рідні: крілик або трусик, хорвашок і бобер. Всі вони мають схожі передні зуби — довгі та міцні, трохи вигнуті, як серп і на кінчиках загострені, як долото. Сими зубами дуже зручно гризуть і тому вся наша родина так і називається гризунами.

— З нашої рідні дуже цікаво знати за бобра. На масть він темний, шерсть аж полискується, так сріблом і одсвічує, і дуже м'ягка. Бобер — се на пів водяне звірятко; завжди живе коло річок цілими громадами. На воді бобри будують греблю, а коло греблі стирчать з води хатки бобрів, зроблені з дерева і глини. Верхи хаток замазано глиною, щоб вода не залила, а двері зроблено під водою; пірне бобер під воду і опиниться в своїй хатці. Їдять бобри кору дерев і літом роблять великі запаси на зиму. Не великий се звір, менчий від заяця, але він дужий тим, що живе, громадою. Тому то, помагаючи один одному, можуть вони і річку перегатити, і хатки собі на воді збудувати.

— Єсть ще у нас родич, що живе в близькім сусідстві з чоловіком — се миш. Живе вона усюди, де тільки живе чоловік: у хатах, коморах, льохах, і зветься хатньою. А є такі миші, що літом живуть у полі, їдять всяке зерно і хробачків, а на зиму ховаються у нори на полях або переходять знов у будинки чи в стирти; се польові миші. Серед мишей єсть і співучі, — такі, що співати вміють, Миші звичайно сірі; але є серед них також білі.

— До миші дуже схожі пацюки чи щурі, — тільки вони значно більші.

— Отже знайте, мої любі гризунчики, що ви належите до великої родини гризунів! — поважно додала зайчиха. — Родина наша велика. Усюди знайдеш нашу рідню — і в лісі, і в полі, і в хаті, — і не тільки на суходолі, але й у воді навіть.

12. Чого зайці стали безхвості.

Познайомившись з білочкою, зайченята, не раз було, розговоряться з нею, позустрічуючися в лісі. Білочка охоче розмовляла з ними; але дуже була вона гостра та їдка на язик, звикла декого на кпи брати. То не раз по-смішкувалася вона і над зайченятами.

— Добрийдень, тіточко — витали її зайченята.

— Добийдень, безхвості родичі! — одповідала вона. Ну, й зласкавилась до мене доля ріднею: верхня губа трісла, хвіст — одна лиш познака, що хвіст. Ото родинонька! Та ми-ж не винні тому, що такими доля нас на світ привела! — одказує Зайчик-побігайчик.

— Не винні, не винні! — передрочувалась білочка. — А ти хіба знаєш, що невинні? Чи ви знаєте, чого зайці стали безхвості?

— Ні, тіточко, — каже Зайчик-побігайчик, — не знаємо. Можеб ви були ласкаві та нам се розказали?

— Через вашу немудру заячу голову, от через що! Ось послушайте. Одній лисиці хорти одкусили хвоста. З того часу, куди вона не поткнеться, усюди сміються з куцої лисиці. Пішла куца між зайців. І ті з неї як почали сміятися, аж губи у них трісли. З того часу ви, зайці, так і досі родитеся з тріснутими губами.

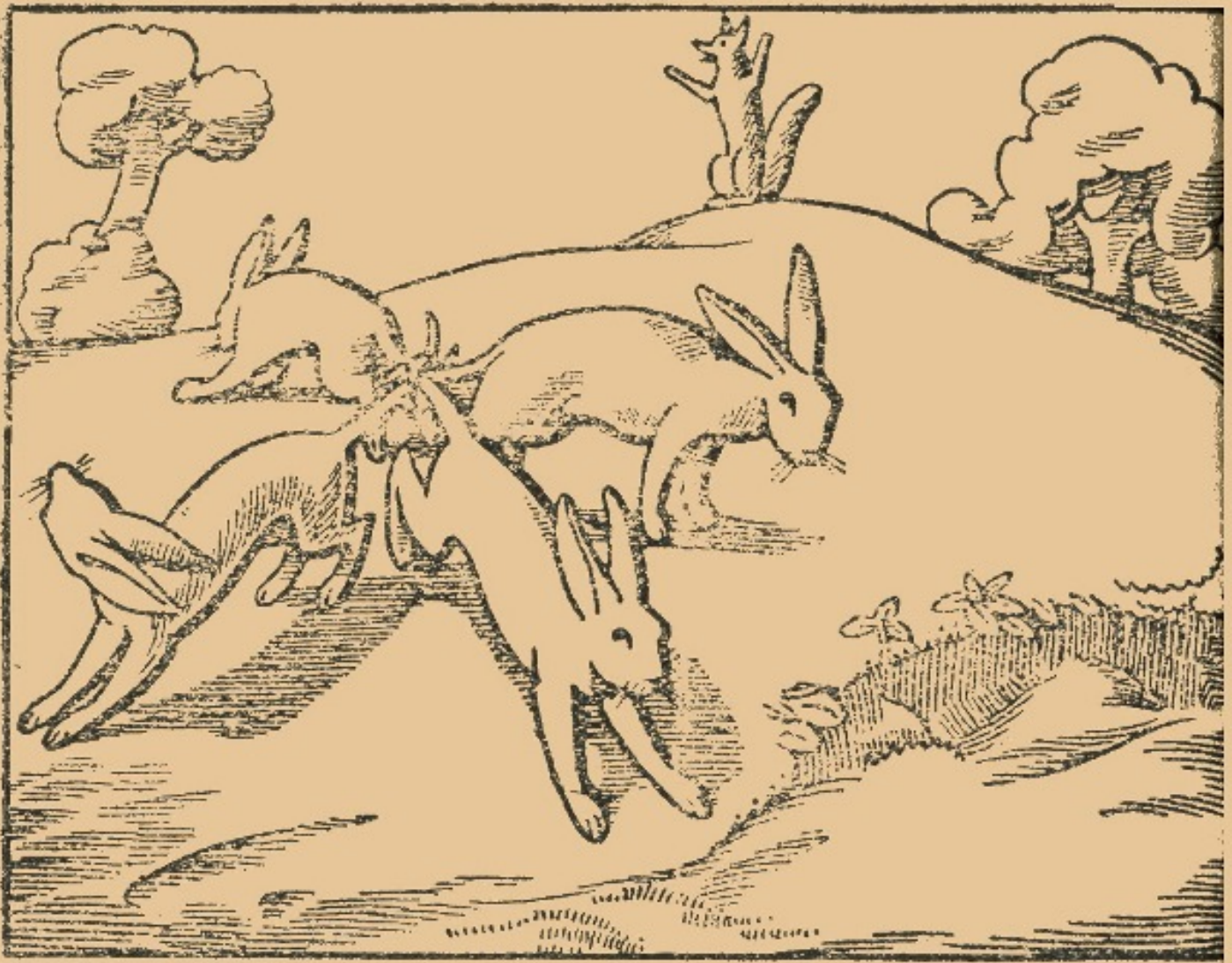
— Дарма, що я без хвоста — каже лисиця. Але я вмію коровода скакати.

— Як? — питаються зайці.

— Та так. Тільки треба вам хвости позв'язувати, тоді й ви навчитесь.

— Ну, так позв'язуй!

Позв'язувала їм хвости, а сама збігла на шпиль та звідтам як не гукне:

— Тікайте, бо йде вовчище-помелище!

Зайці як сіпнуть усіма сторонами, так хвосту й пообривали. Посходились до купи, бачать — усі без хвостів. Ото-ж не будьте такі немудрі та лисиці не вірте! — додала білочка. — Бувайте здорові, безхвоста родино!

Тай пострибала вона з гілки на гілку, з дерева на дерево.

13. В неволі та на волі.

Минуло вже з місяць, як зайченя попало в неволю. Його брати й сестри вирости на волі, похаджали, — особливо відколи самі почали вже їжу знаходити — в лісі, на полі та в городах. В заячій родині згадували бідного невольника та все менче сподівалися, що він знову до своїх поверне.

Аж ось одного разу, коли вся родина біля нори зібралася, гульк! — як полонений вискочив з кущів та до них. Якаж то була радість, коли всі зустрілись живі й здорові! І сміялися й плакали з радощів, а стільки було тої розмови, — а як, а де, а що?

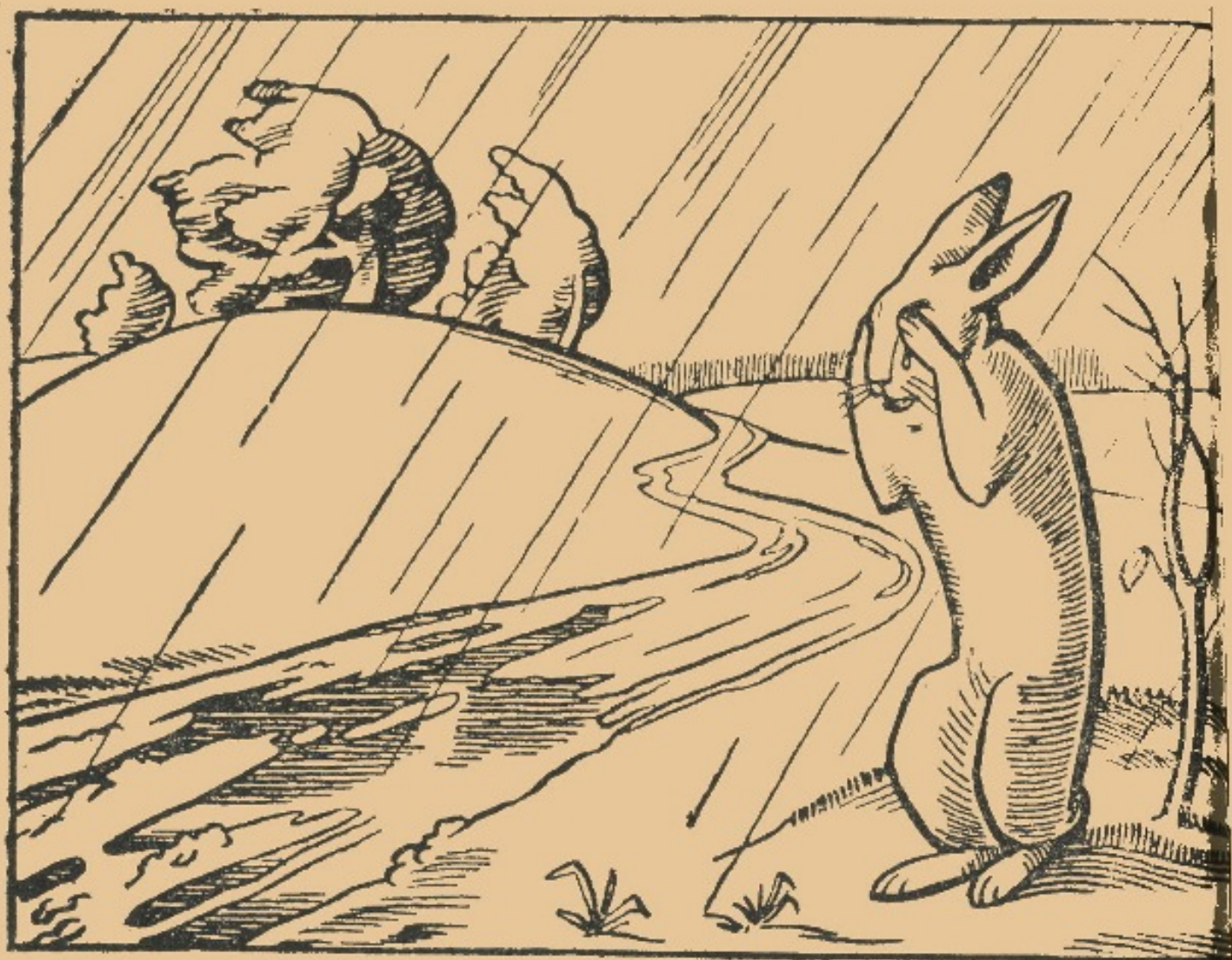
Полонений не нарікав на людей. Його не кривдили, а в кінці то й самі випустили. Їсти він мав завжди коли хотів і що хотів: зелену конюшину, круху салату, свіжу капусту, зерно, навіть і хліба йому давали, того, що самі люде їли.

Всі цікаво слухали, а в братів та у сестер аж слина з губи збігала, коли вони чули про такі смачні харчі.

Аж це Зайчик-побігайчик звернув увагу, що полонений чогось такий малий та худий.

— А чогож тобі, братіку, там бракувало,

що ти такий немічний? — питає його Зайчик-побігайчик.

Той змішався і не знав, що відповісти. Відповіла за його мудра, стара зайчиха:

— Волі йому бракувало, дітки, тільки волі.

14. Тяжка пора.

Минуло літо, вже й осінь скінчилася. З поля та з городів забрали все, що сіяли та садили;

стало там зовсім пусто. Навіть трава і листя мовкли, вянули й сохли. Трудно гуртом знаходили їжу і дружна заяча родина розбилася. Розбіглися, і кожний дбав про себе.

Вже як був спритний Зайчик - побігайчик — але й йому тяжко доводилося жити.

Біжить Зайчик дорогою

Тай скаче,

Обтирається лапками

Тай плаче:

Усіж бо я тай городи

Обійшов,

Нігде-ж бо я капустиці

Не знайшов.

Ночі стали холодні. Вже не можна було, як у літку, під кущиком переспати. Треба було шукати якогось теплого захисту або тяжко терпіти од холоду. Та пощастило Зайчикови - побігайчикови знайти собі захисток.

15. Суд мишачого пса.

Іде Зайчик - побігайчик біля скелі, бачить — щілина в скелі, саме така, що протиснутись туди. Послухав, — нікого там не чути. Обережно просунув голову, потім увесь заліз, — аж там м'яке і тепле кубельце, вистелене мохом та пір'ям. Після холоду та всякої невигоди Зайчик - побігайчик розлягся, угрів-

ся добре і почув себе щасливим. Минув день, другий. Зайчик вилежувався у тепломu сховку, вибігаючи лише попоїсти та напитись. Уже думав вже і на зиму тут окублитися, аж ось одного ранку з'явився до заячого сховку якийсь птах. Коли побачив там зайця та почав його виганяти:

— Це моє кубло, геть звідусіля!

Зайчик-побігайчик сперечається:

— Я тут вже давно живу! Тому, хто може прийти й виганяти мене з хати?

— Ну, коли так, — каже птах, — то нехай нас суд розсудить.

Через кілька день прийшов птах знову та каже до Зайчика-побігайчика:

— Я знайшов одного богобоязливого діда. Він нас розсудить.

— А хтож він такий? — питає зайчик.

— Се пустельник, що цілісінький день постить та молиться Богу. Попереду він був мишачим псом, але тепер вже не проливає крові, годується лише корінням та травичкою і п'є саму воду.

— Та се-ж кіт! — каже Зайчик-побігайчик. — Ні, на його суд я не здамся. Але птах напосідав на Зайчика аж доти, поки той не пішов з ним разом. Приходять вони до

дикого кота. Він грівся на сонечку перед своєю домівкою, а як вглянув їх, побіг у хату, надів підрясник, став навколішки і молився Богу. Підійшли до його й просили, щоб вислухав їх справу і розсудив їх.

— Діти мої! — промовив солодко мишачий пес і побожно закотив очі під лоба. — Я вже старий, погано бачу, зле чую. Підійдіть ближче та говоріть голосніше.

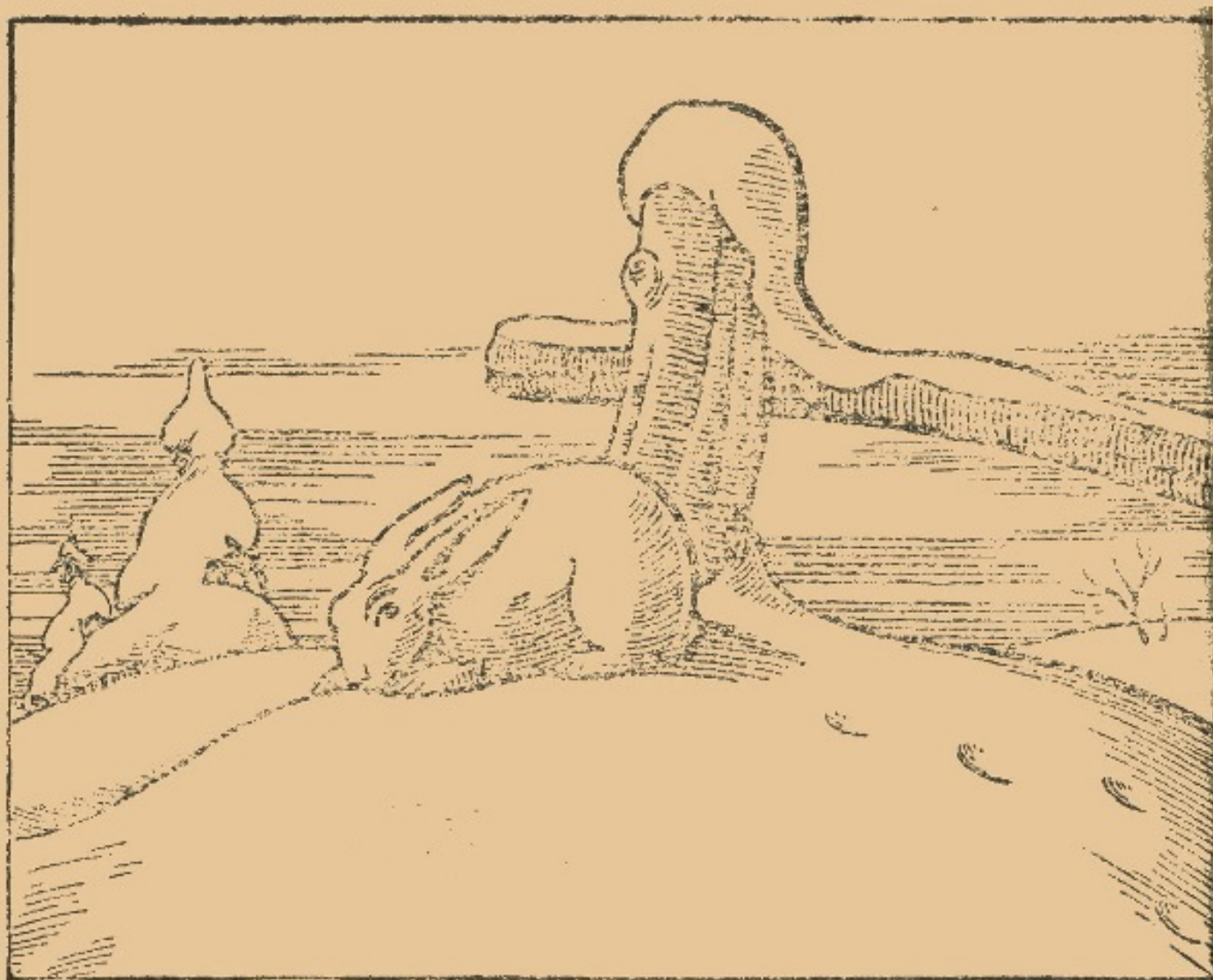
Птах приступив ближче, а Зайчик-побігайчик таки не дуже вірив мишачому псови і держався одалеки. Та лиш почав птах розповідати справу побожному пустельникови над самим його вухом, як той пустельник хап! — його лапою.

Побачив се Зайчик-побігайчик тай навтеки. Вже він і до своєї скелі не заглядав, бо птах усе розповів мишачому псови — і де вона, і як увійти туди; то можливо, що пустельник таки захоче туди завітати.

16. Зима.

Позбувся Зайчик-побігайлик теплої домівки, а між тим настала справжня зима — з холодом, з морозами, й заверюхами.

Сидить зайчик на морозі,
А мороз аж тисне;
Вонож-, бідне зайченятко
Навіть ані писне.
Лапки, вушка задубіли,
В жилах кров холоне;
Воно-ж, бідне зайченятко,
Тільки тихо стогне

Ось лісок. Там рух, пожива
В лісовій громаді;
Так би й скокнув! Та як можна
„Вовк“ є на заваді.
Весь трясеться, скулив вушка
Не дрима лиш око —
Мерзне бідне зайченятко,
В полі одиноко.

Їсти ще трудніше стало знайти. Хоч як собак та людей лякався, але з голоду на-смільювався і манджав у садочки де обгризав

кору з молодих яблунь та груш. Памятав він, як люде сердяться за таку роботу і знав добре, що не подарують люде тої шкоди зайцям; але-ж не було що їсти.

17. Зайчик — кум.

Іде раз Зайчик-побігайчик дорогою тай зустрівся з вовком. Побачив, що вовк іде, тай уступився йому з дороги. Підходить вовк ближе тай питає:

— Чого ти з дороги вступаєшся?

— Бо я малий, а ти старий! — одказує Зайчик-побігайчик.

— От — каже вовк, — шукаю собі кумів. Вже кума єсть, Лисичка-сестричка, а кумом ти, Зайцю-побігайцю, будь.

— Добре! — згодився Зайчик-побігайчик.

От, покумувався він, та погостити не довелося йому. Усі гості були не хижі зайці — лиш вовки, ведмеді, лиси, тхорі, і їли саме мясо.

— Чому-ж ти не їш? — питає його сірий господар.

— Я сього не вживаю, — каже Зайчик-побігайчик.

Чим же ти жиєш?

— Я їм крижівочки з капусти, морхвицю, картопельку, то-що.

— Відки-ж тобі узять того зимою? — турбується вовк.

— Та не турбуйтеся, куме, я вчора добре повечеряв.

Мугикнув щось вовк тай пішов до інших гостей. А Зайчик сидить тихо, щоби лиш про його забули хижі гості.

18. Лукава кума.

Скінчилася учта, розходяться гості, а кум Зайчик-побігайчик з кумою Лисичкою-сестричкою йдуть. Кума таки добренько вгостилася, що вже й на Зайця не дивиться, а кум такий голодний аж зубами дзвонить.

Ідуть вони, — аж перед ними дівчина йде, кошик на руці несе. А з кошика таким смачним духом теплих паляниць потягло, що й у Лисички слинка потекла. От і умовилися куми між собою, як їм ті паляниці від дівчини дістати. Зайчик забіг наперед, упав серед шляху тай удає мертвого, а Лисичка приховалась поблизу за сніговим насипом. Підійшла дівчина, побачила Зайця, що поод-

кидав усі свої чотири лапки, поставила осторонь кошик тай нахилилась над Зайчиком. Тоді Лисичка з поза насипу, ухопила кошик тай геть з ним до гаю подалась.

А Зайчик тоді й собі за нею. Наздігнав куму, але щось не видно, щоб вона з ним ділитись хотіла. Зголоднілий Зайчик вже ледви ногами плутає, а Лисичка, несучи кошик, гадає собі одній про запас його лишити.

Ідуть вони, йдуть, аж ось ставочок. Заяць і каже:

— Не погано булоб, коли-б, ще й рибки пощастило наловити. То булаб у нас і паляничка, і рибка до палянички. Ось устроми лиш хвоста у воду, — то риба так і начіпляється.

— І справді! — думає Лисичка. — Єсть хлібець, наловлю рибки, то цілий тиждень не буду голови клопотати.

Підійшла Лисичка до полонки, що як раз почала підмерзати, та устромила хвоста у воду. Мороз був добрий, то скоро Лисиччин хвіст так і примерз до леду. Смик-смик Лисичка, а одірвати хвоста од леду — годі.

Тоді Зайчик-побігайчик до коша з паляницями тай почав уминати їх на очах у Лисиці, одну по одній. Попоїв добре, а решту завдав собі з кошиком на шию тай каже:

— Будь здорова, кумцю! Поділилися ми по доброму: мені паляниці, а тобі риба!

Тай пострибав у ліс. Запорпав паляниці у сніг і довго мав чим житися.

19. У весняну повінь.

Та якось і зима люта пройшла. Повіяло тепло, настала весна. Веселіще стало Зайчи-

кови на світі жити. І морози вже не допікають, хиба ранком приморозить трохи; і на їжу стало легше, бо стала проростати травичка та хліб у полі, на віточках бруньки набубнявіли і давали таку смаковиту їжу.

Та з весною вскочив був наш Зайчик-побігайчик у таку пригоду, що ледви й вискочив. Се була перша весна в його життю, і не знав він, що річки весною розливаються у велику повінь. От, забрався він на ніч у кущики, недалеко од річки, а як настав ранок, то побачив наш Зайчик-побігайчик, що вода його кругом оточила, а його кущик — мов невеличкий острівець серед моря. Вода все прибуває, вже й лапками він у воді стоїть, промерз увесь, дріжить од страху та од холоду. А вода все йде та йде, вже й по колінця йому досягає. Пропав би наш Зайчик-побігайчик, та ось показався на воді човен, увесь повний зайців, а серед них сидів і гріб веслом дідок старенький. Побачив він Зайчика-побігайчика, навернув до його човна та й кричить:

— Держись, козаче, ось і тебе до компанії заберем!

Тільки підїхали, а Зайчик скок! — до гурту у човен. Ледви змістився, — так було там тісно.

— Ну, на сей раз годі! — каже дідок, — бо ще усі разом і потонемо. Отже випущу вас на беріг, а там самі ховайтеся й ратуйтеся. А після Петра вже не попадайтеся на око дідови Панасови. Бо дід Панас хоч і старенький, а стрілець меткий; вже він не змилить. А тепер — марш! — сказав він та з розгону виїхав човном аж на беріг.

Як почули зайці беріг, як кинуться один поперед одного на землю. Деякі зривалися й падали у воду; але беріг був мілкий, то виборсувались з води і що сили пострибали в лісок.

А дід Панас їм у слід весело погукував:
— Скоріш, скоріш, скоріш!

20. Небезпечні зустрічі.

Не стало такого холоду й голоду, як зимою, але усякої небезпеки для заячого життя не поменчало, та ще й побільшало. За кожним клаптиком травички, за кожним корчиком таїлася і чигала на зайчика деяка небезпека: і хижий звір, і хижа птиця, і мстивий чоловік, що не забував своєї кривди. А тої кривди досить заподіяли йому зайці, і в са

ді, і на городі, і в полі тай у лісі. Не міг наш Зайчик проти усіх тих ворогів боротися, а лиш знав — прислухатися тай тікати.

І став він боязкий та лякливий. Де лиш причується йому що, зараз стрибне та навтеки, не розбираючи навіть, чи слід та куди слід.

От, вийшов Зайчик-побігайчик попастися. Пробіг з гони місця, дивиться, — біжить на його вовк. Як чкурнув, Зайчик, — таки втік

од вовка. Остановивсь, озирнувся кругом, — нема нікого. Почав тоді скубти травичку. Та не встиг бідолаха й десятиох разів скубнути, дивиться, — підкрадається до його лисиця. Зайчик знову навтеки. Біг, біг, поки зник з очей лисиці. Зупинився, сів у буряні, прищури́в вушка і важко дише. Не встиг ще одійти од усього, аж чує, — щось у буряні зашелестіло. Зайчик-Побігайчик знову пустився втікати.

Котить він чим дуж та й не бачить, що біжить просто на діда Панаса. Дід присів: ну-ну, — думає собі, — побачимо, що далій буде. Біг, біг Зайчик-побігайчик та як вискочить просто на діда. Отетерів з переляку і не тямить уже, чи бігти назад, чи перескочити через діда. А той сидить і ані чичирк. От, звівся Зайчик на задні лапи, сів і дивиться дідови в вічі та: хрр-хрр! — тоб то — злякати хотів. Але дід не витримав більше та так і покотився зі сміху. Як отямиться Зайчик та як чкурне од діда в поле!

21. Збаночок.

Довго біг Зайчик-побігайчик, вже почав заспокоюватись, але чує, — щось гуде на

полі. Він скоріше у ліс. Через якийсь час знов виглянув з ліса у поле, — і знов гуде так само. І так кілька разів.

Насмілився Зайчик-побігайчик тай таки пішов у поле довідатися, що то гуде. Підходять, а то — збанок. Орачі орали на поли і мали зі собою у збанку воду. Воду випили, а збанок забули в поли. Вітер як подме у пустий збанок, то він і загуде. Розсердився Зайчик-побігайчик тай каже:

— Ти собі нікчемний збанок тай ти мене лякаєш? — Пожди ти, ось я тебе утоплю.

Береться до збанка, але в лаби не візьме, бо не годен нести. Заклав голову у збанок та й несе його до річки. Приходить над воду, встромив збанок у воду, а той і його тягне за собою. Тоді Зайчик-побігайчик давай проситися;

— Пане Збаніцкый, пане Збаніцкый! Я лиш пожартував так, я не хочу вас топити. Даруйте мені життя.

Якось там виліз Зайчик-побігайчик з води, почав бігти берегом тай потрапив збанком в камінь. Збанок розсипався на шматки. У Зайчика-побігайчика не тільки в ухах, але й у голові зазвеніло. Злякався він ще більше, знявся на рівні ноги та вітром полетів у світ за очи.

22. Від безнадії до надії.

Після усіх страшних пригод стало для Зайчика життя немиле. Сів він під кущиком та й каже: — На що я такий нещасний вродився? Всі мене кривдять, всіх я боюся, од усіх тікаю; не маю й хвилини спокою. Краще піду до річки та й утоплюся!

Зібрався він, іде в дорогу; шукає собі такої великої води, щоб як скочить, то й не сплив уже навіть.

Приходить до ліса, а в лісі спочивають купи ворон. Він бачив їх добре здалека, коли же боїться приступити. А обминути їх нема куди, бо лиш одна дорога вела через ліс. Як зблуджу, — думає, з дороги, то вже не найду її. Став, розміркував та й каже:

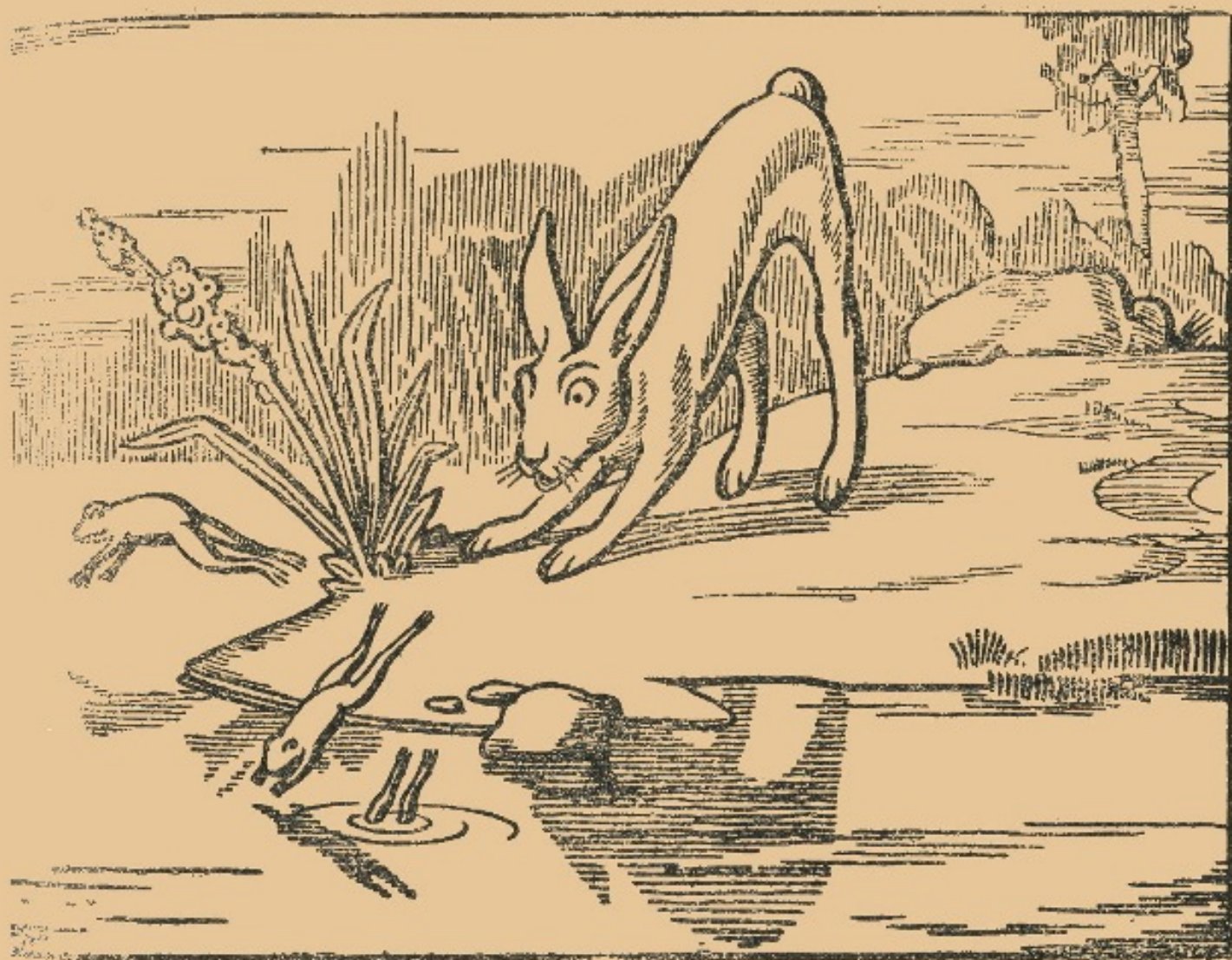
— Чи не однаково мені гинути? Та-ж я і так іду топитися

— Та й просто летить на них. Як надлетів між ті ворони, як закричав, то ворони налякались і всі чисто розлетілись по лісі. Подумав собі Зайчик-побігайчик:

— Колиб мені ще раз таке трапилось, то вже й не робив би собі смерти.

Біжить далі, прибігає до якогось маленького ставка, та й хоче скакати у воду, але-ж

страшно, бо там у воді щось кричить. Покинув ту воду, шукає іншої. Ходить він, ходить, аж наприкрилось йому ходити. Вже і смеркається. Чує, — щось так кричить у лісі, і то не одно, а дуже багато. Та вже набрав він відваги, біжить просто на те, що кричить. А то перед ним — великий став, кругом пообсідали жаби, аж нема куди до води доступити. Не багато він думав — як скочить просто на них! А жаби як сполошаться,

та всі у воду. Спинився Зайчик-побігайчик тай подумав: — Я гадав, що то лиш я такий боягуз на світі! А то є ще більші боягузи, що й мене бояться. Не буду топиться! Тай побіг назад до дому.

23. Зустріч з вовком.

Повернувся Зайчик-побігайчик до дому вже в іншому настрою. Ще він не останній на світі, коли його бояться. А ще як подумав він, то прийшов до думки, що страх приходить не від того, що ти слабший, а від того, що ти сам вважаєш себе за найслабшого. Колиб він тільки думав, що він слабший від ворон та колиб утікав від них, то вониб напали на нього тай заклалиб; а як він сміливо кинувся між них, то вони від нього геть порозліталися. Так завше треба робити: не лякатися, поводитися сміливо; докладати розуму, де не стає сили, то краще буде жити на світі.

Отак собі думаючи, біжить Зайчик-побігайчик по лісі. А на зустріч йому — кум вовк. Кум вже кілька день не міг нічого вполювати. Прибіг до зайця тай каже:

— Ну куме, що було між нами, то було, але тепер прощайся зі світом, бо мушу тебе зісти.

— Ей, куме! — каже Зайчик — ти не бачиш, який я малий; якаж тобі пожива з мене? Краще ходи зі мною. Там на толоці кобила пасеться, — ото буде тобі що їсти.

— Добре, — каже вовк, — веди!

Прийшли вони на толоку, — справді кобила пасеться. Вона в шлії, а посторонки за нею по землі волочаться.

— Слухай, куме! — каже Зайчик-побігайчик, — треба ту кобилу зловити. Я піду наперед, захоплю за посторонки, а тоді й ти надбігай. Я засилю тобі посторонки за шию, то вже кобила не втече. А як би хотіла втікати, то лиш добре потягни її до себе, той вона піде за тобою аж у ліс.

— Добре! — каже вовк.

Пішов заяць. Кобила його небоїться. Він взяв за посторонки, завязав на кінці петельку, моргнув на вовка. Той прискочив зза корча. Заяць закинув йому петельку на шию, а сам поїв ноги.

Ей, як вглянула кобила вовка, як обернеться задом до нього, як зачне вгощати! Вовк би вже й від всього відрікся, та не може,

бо петелька на шиї замотана: що сіпне коняка, то все сильнійше здусить. А кобила як січе ногами, так січе.

Зайчик-побігайчик стоїть за корчем, дивиться на ту роботу та як крикне до вовка:

— Та тягни бо куме, до себе! Чом так не робиш, як я тобі казав?

Як почула кобила той крик, подумала, що то другий вовк. Пустилася що сили втікати, а вовк за нею на посторонках тягнеться. Що він удариться об камінь або об пеньок, то вона думає, що він хоче скакати на неї, та й ще дужче біжить. Забігла так з вовком у село, просто до стайні.

Приходить господар, дивиться, а той вже й не дише.

24. Зайчик та їжак.

Змудрувавши так лукавого вовка, Зайчик-побігайчик думав:

— Колиб злякався, то й зів би мене вовк. А як не побоявся, то й вовка страшного перемиг. Отже не буду від тепер нікого й нічого боятися, та лиш на себе самого покладатися.

Ходить Зайчик-побігайчик такий сміливий;

свою сміливість перед усіма показує. Але за-надто: вже навіть чванькуватий став. Так часто буває і серед звірів, як і серед людей: хто зроду плохий та боязкий, той найбільше задається міцним та сміливим себе пока-зати.

Біжить собі Зайчик-побігайчик і зустрічає їжачка. Привитав його їжак чемненько, а Зай-чик йому буркнув на те:

— Оце криве й собі повзе кудись!

Найтяжче ображався їжак, коли говорили про його ноги, бо він таки був собі косо-ногий. І тепер дуже впекли його слова Зай-чикові; але він здержав себе і відповів спо-кійно:

— А хтось думає, що його довгі лаби більше здатні?

— А вжеж! — аж підскочив Зайчик. — Куди тобі до мене!

— Та побачимо! — каже їжак так само спокійно. — От, поставмо заклад, хто кого перегонить.

— Ти зо мною будеш переганятися? — ще більше запалився Зайчик.

— Так, я з тобою! — каже їжак. — І коли хочеш, то заложімся о копу капусти.

— Добре, закладаюся! — аж засміявся

Зайчик. — Увесь світ лусне зі сміху, як ти своїми кривульками будеш перебігатися зо мною. Ну, біжим!

— Ну, нема чого так квапитися! — одкажує їжак. — Піду попереду, поснідаю в дома, а за пів години буду вже тут.

Розійшлися обидва снідати. Поплентався їжачок до дому, поснідав, та разом з жінкою прийшов на умовлену ниву. Поставив свою жінку на кінець борозди, а сам пішов горі сусідною бороздою на другий кінець. Приходить туди, а Зайчик-Побігайчик уже там.

— Ну, що-ж, біжимо? — питає Зайчик.

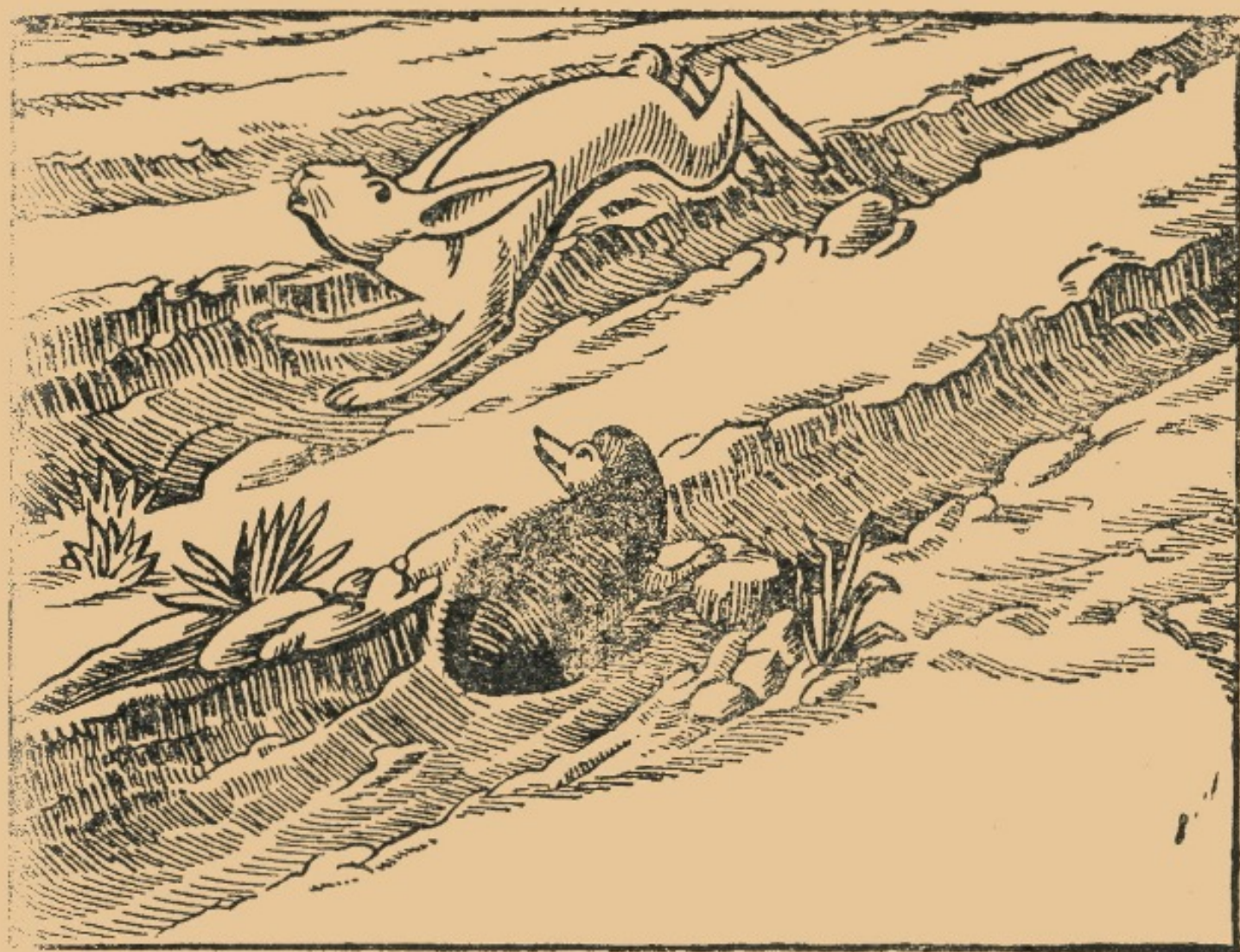
— А вжеж, що біжимо! — каже їжак.

Один став у одну борозду, другий у другу. Заяць крикнув: „раз, два, три“ і рушив сам як вихор. А їжак пробіг зо три кроки, скулився в борозді тай вернувся назад на те саме місце. Добіг Зайчик до кінця ниви, аж тут їжачиха гульк! — із другої борозди йому на зустріч тай каже:

— А я вже тут!

Заяць аж остовпів з дива. Йому й до голови не прийшло, що се не їжак, — бо треба знати, що їжак та їжачиха однаковісінькі на подобу.

— Хиба! — скрикнув Зайчик. — Ну, то біжім ще раз, до першої мети!

І, не передихнувши добре, він вихром полетів горі нивою. Їжачиха залишилася спокійно на тім самім місци. А коли Зайчик добіг на другий кінець ниви, то там їжак крикнув йому назустріч:

— Я вже тут!

Розлютився Зайчик-побігайчик і, не тямлячи себе з досади — крикнув:

— Ще раз біжим! Назад!..

— Про мене, Семене, — каже їжак. —
Хоч десять раз біжим.

Побіг Зайчик, а в низу знов чує:

— Я вже тут!

Встидно стало Зайчикови, що косоногий їжак перегонив його. А ще більше встидно через те, що він перший на глум підняв криві їжакові ноги.

Цілу осінь носив Зайчик їжакови капусту, поки не переносив цілу копу. З того часу обіцяв він собі не чванитись перед тим, хто чим небудь недорівнювався до його та нікого на глум не піднімати, хоч би то був простий собі їжачок.

25. Як Зайчик оженився.

Минуло Зайчикови-побігайчикови 15 місяців — саме така пора, що самці приходять до повного зросту.

— Не знаю, — думає собі Зайчик, — що робити: чи так ходити, чи оженитися?

Вибіжить з ліса на поле, чи на гору; стане чи сяде; чи біжить, чи пасеться, все хвостиком тріп-тріп-тріп та одно думає. Нарешті надумався:

— Треба скоріще женитися, бо під осінь маю гарне убрання. Хто вгляне, то сподобає мене, що я такий сіренький.

Як загадав, то й покинув пастися, побіг собі дружину шукати. Прибігає до села в сад, побачив — сидить собі там куничка. Приступає до неї стиха тай каже:

— Щож ти, куничко, так думаєш? І ти як само, як і я, дружини не маєш.

Почали собі балакати, розповідати одно одному свою біду, от-от вже й погодилися обі обертися; та розходилося, що вона їсть тільки мясо, а він саму рослину, — то й згоди в них в родині не буде. Так і розійшлися.

Побіг Зайчик-побігайчик у вечері на городи, там така славна сова на вербі сидить. І вона йому, і він її подобались, — так би й по-ралися. Та роздумався Зайчик:

— Коли-ж біда, — каже він, — що ти в селі, а я в лісі; що ти летиш, а я пішки йду. То як же ми будемо жити?

Так і знов нічого не вийшло.

Журиться Зайчик-побігайчик. Та пішов на пораду до тітки-білочки. Вона йому й дала добру раду: не цуратися свого роду й жени-тись із зайчихою.

Послухав її Зайчик-побігайчик. Покликав

на старосту старого Лиса-Микиту, бо той вміє хитро-мудро говорити та раз кого вмовити може. За дружбу покликав тхора, на куховарку — лисицю. Принесла лисиця з села неживих курей, а крім того ще живого півня, живу качку та качура, щоб були музики. Шлюб пішли брати до вовка тай і його теж запросили на весілля. Прийшли до дому, почали гоститися, а білочка усім порядкує. Спершу випили по чарці, після почали їсти: хто мясо, а хто капусту, морковцю та петрушечку. Музики не вгавають. Качка все: так-так-так; качур: шав-шав-шав; а півень виводить: ку-ку-рі-ку! Пообідавши, пішли танцювати: дружба з молодою, молодий з білочкою, та з старою зайчихою, старий заяць з лисихою, ховрах з куною, їжак з кртицею, крот із мишею. Один ведмідь не знайшов собі пари та сам оден гопаки садив так, що аж дуби тряслися. Вовк трохи впився та й хотів розбивати весілля. Усі полякалися, та ведмідь узяв його легенько за карк тай повів до дому спати.

За ними порозходилася й решта, а Зайчик-побігайчик залишився з жінкою. Великі зайці мають такий звичай, що живуть кожен окремо: заяць сам для себе, а зайчиха сама для себе;

в парі не живуть ніколи. Але Зайчик-побігайчик не додержував того звичаю, жив та поживав у двох зі жінкою.

26. Зайчик і ведмідь.

Став собі жити Зайчик-побігайчик щасливо. Але й дітки у його вивелися. Аж тут велике лихо уяло на всю лісову звірячу громаду та й на Зайчика-побігайчика.

Появився в лісі ведмідь та такий дужий та лютий! Піде було по лісі та душить і роздирає все, що здибле. Бачуть звірі, що так він скоро усе лісове населення винищить, тай умовилися з ним, що будуть посилати йому що-дня по одному з поміж себе, на кого жереб упаде.

Одного дня випав жереб на Зайчика-побігайчика. Перелякався бідний, та що робити. Ходили другі, мусить і він. Скликав усю свою родину, попрощалися, наплакалися тай рушив у дорогу. Іде нога за ногу, рясні сльози втирає та зітхає. Аж ось бачить, серед ліса криниця кам'яна, оцимрована, а в низу вода глибока. Став Зайчик-побігайчик над цимриною, заглядає в низ а сльози тільки кап-кап у воду. Та побачивши в воді свою подобу, почав приди-

влятися та й зразу повеселів. В його голові з'явилася щаслива думка, як би йому й самому від смерти вратуватися, і весь ліс вратувати від лютого та безрозумного ведмедя. І от він що-духу побіг до ведмежої гаври.

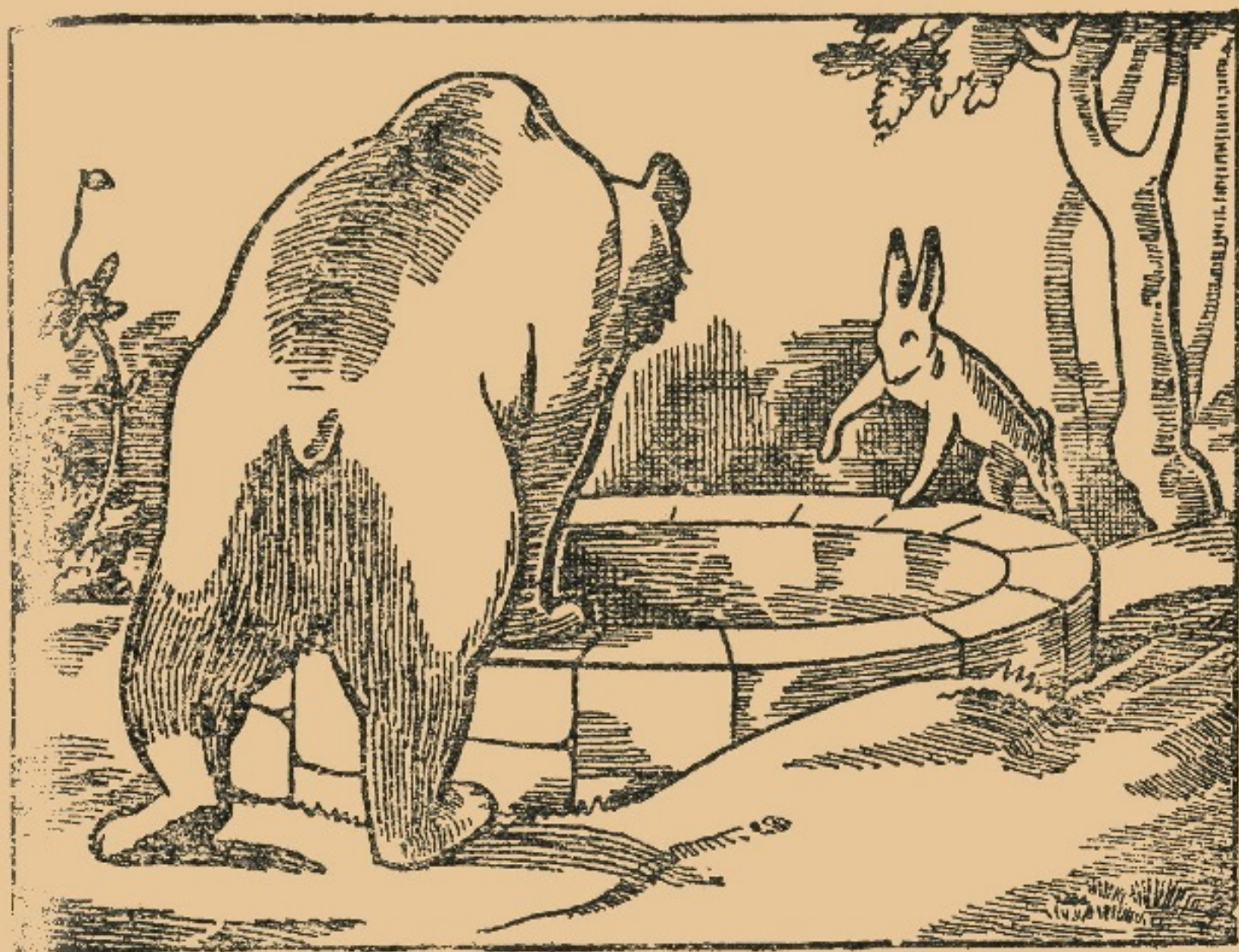
Було вже над вечір. Ведмідь вже зголоднів, ждучи, кого то пришлють йому на обід. Він був лютий з голоду і, коли побачив Зайчика, рикнув на його, що було сили. Той злякався, та скоро стямився і промовив найчемнійше:

— Не моя в тім вина, вельможний пане! Сьогодні, в день твоїх імянин, післали звірі до тебе нас — чотирьох, щоб ти вельможний паночку, мав сьогодні добрий пир.

— Ну, та чогож так пізно приходиш і де ті три? — запитав ведмідь. — Трапилася нам по дорозі недобра пригода. Вискочив із кам'яного замку величезний ведмідь тай до нас, щоб нас поїсти. Ми почали проситися, що нині твої імянини і дуже негарно буде, коли ти в такий день будеш без обіду. Та де тобі, — і слухати не хоче! „Я тут пан, — кричить, — і я один маю до вас право!“ Ледви — ледви я упросив його, щоб хоч мене одного пустив до тебе.

Розлютився ведмідь — почувши се.

— Заведи мене, нехай розірву його на срібні шматочки!

Попровадив Зайчик-побігайчик ведмедя до криниці тай каже!

— Велика твоя сила! Бач, твій ворог, як тільки вглянув тебе, зараз сховався до свого замку.

— Де-ж він, де він? — кричить ведмідь, оглядаючись навкруги.

— Заглянь ось! сюди! — сказав Зайчик і підвів ведмедя до криниці.

Став ведмідь над цимриною, глянув у низ,
— аж там справді ведмідь.

— Бачиш свого ворога? — питає Зайчик. —

— Я не буду я, коли його звідти не дістану! — сказав ведмідь та як рикне з цілого ведмежого горла вниз у криницю! А з криниці як не відібється його голос ще в двоє сильніше!

— Га, так! — скрикнув ведмідь. — Ти мені ще погрожуєш? Ось, я тобі покажу!

Тай із сим словом ведмідь ба-бах! — до криниці тай там потонув. А заяць скочив що духу до звірів і розповів їм, як то він змудрував ведмедя і вратував їх усіх од тяжкого нещастя.

27. Нова наука.

Розійшлася слава про Зайчика-побігайчика по всьому лісі, серед усієї звірини лісової. Се дуже тішило не самого лише Зайчика-побігайчика, але й увесь заячий рід. Вже й інші гризуни почали до рідні з ними охотніше признаватися. Вже й язиката білочка не тикала їм, що вони безхвості. Старий, хазяйновитий ховрашок, стоячи на своїому горбочку під лісом, тепер привітнійше почав витатися з ро-

дичами, коли біг який повз його. Полеві миши переказали про Зайчика-побігайчика хатним мишам. І так навіть у селі знали про славного, хороброго та мудрого Зайчика-побігайчика.

Та від тепер вже не чванився. Чим більше він до розуму приходив, тим більше бачив він, що багато ще треба йому знати, багато в дечому вчитися.

Одного разу зібрався він під вечір. — Піду, — каже, — у село, тай щось принесу вам нового. А то був вечер у суботу. Переночував він у капусті на лані. Як настав день, прикучнув він у борозді за купкою буряну, сидить, розглядається. Було то біля толоки. Пополудни посходились туди парубки на танець. Сидить Зайчик у капусті, капуста велика, тай приглядається, як парубки танцюють. Гадає він собі: „От, колиб я цього навчився, не булоб зле мені з тим!“ Став він придумувати, як би то так удати, як вони танцюють. Приглядається, як вони перебирають ногами, тай пробує так собі. Все добре йшлоб, тільки зле йому було крутитися самому. „У них, — каже сам до себе, — у кожного є своя дівчина, а мені самому трудно так потрафити“. Довго він ди-

вився на те, бо мав час від полудня до вечера.

Пам'ятливий був Зайчик-побігайчик. Усе запам'ятав собі, як парубки гуляли. Коли настав вечір, вискочив він на край толоки та й почав сам танцювати. Танцював, поки не вивчився танцю. Тоді побіг у ліс. Ще був далеко од того місця, де зайці свій схід мали, та й заспівав собі так по парубоцьки, як чув, що парубки співали. Як заспівав, то всі зайці прискакали та питаються, де він вивчився такого співу. А він каже:

— Я не тільки се вмію, але і щось далеко красшого! Питаються зайці, що він такого ще вміє, та він зразу не каже.

28. Заяць-співак.

Якраз надбігає на те вовк. А був се той вовк, що од його найбільше зайців загинуло. Гульк він на зайців, а вони не втікають. Здивувався вовк: „Що се таке, що вони мене не бояться?“ Розсердився та й таки біжить просто на них. А зайці знали, що Зайчик-побігайчик таке йому завдасть, що він їх їсти не буде. Бачать, що він біжить та в крик:

— Не біжи сюди, бо ми тут раду радимо, хочемо старшого вибирати.

Наблизився до них вовк помалу, вклонився й питає:

— Де-ж ваш старший?

— От-сей, що тут між нами! — тай показують на Зайчика-побігайчика.

— От-сей? — питає вовк. — Гей, колиб я був знав, що то він, то був би не кланявся.

— Чому-ж то я не варт твого поклону? — питає Зайчик-побігайчик.

— Бо тебе ніхто не боїться.

— То ти гадаєш, що лиш той може бути старшим, кого бояться?

Старшим буває той, хто розумний.

Бачить вовк, що Заяць правду говорить. От і каже:

— Так, ти добрий на старшого. То вибирайте його, бо він мудрий і щось знає, а мене на його заступника.

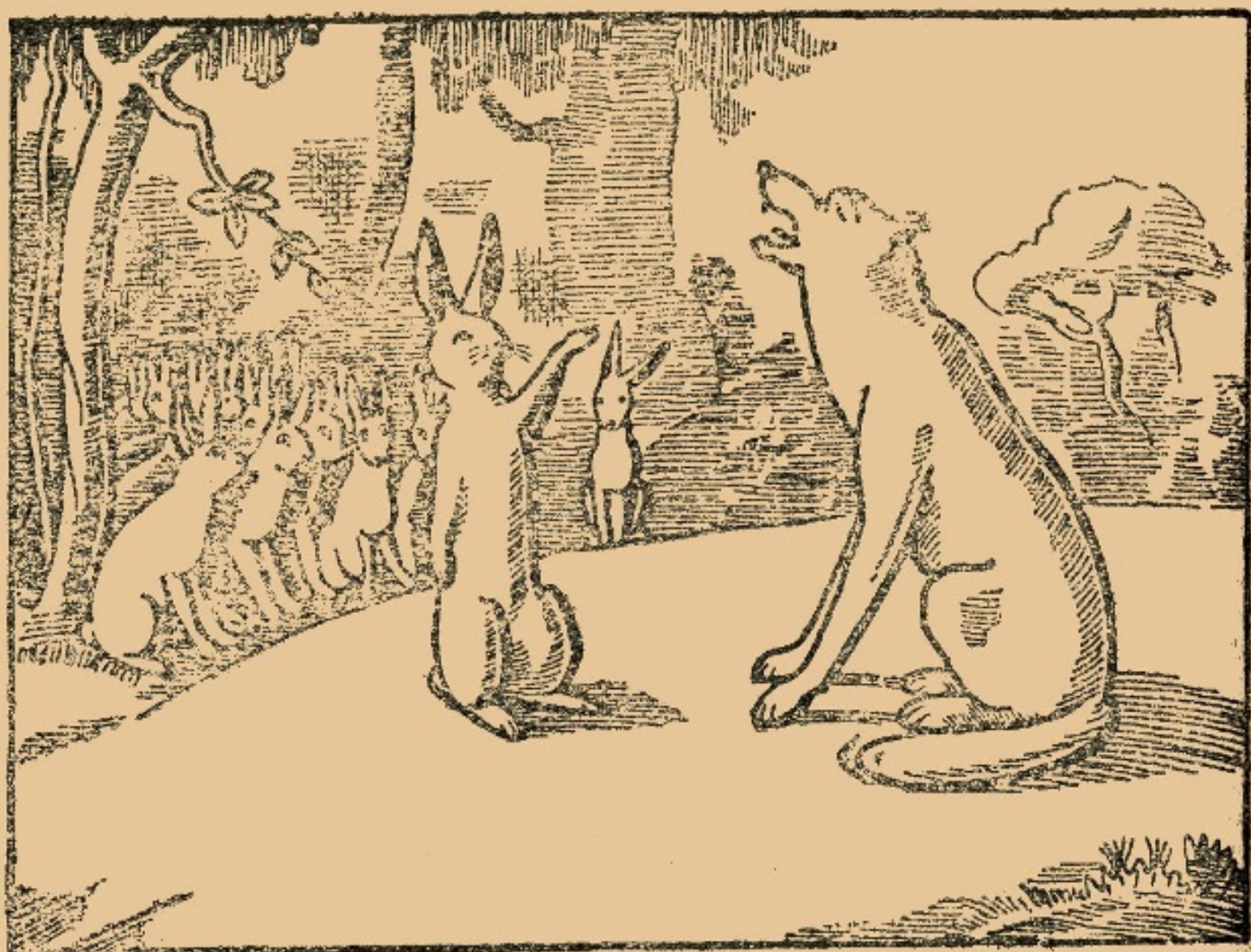
— Е, ми, братчику, з тобою не зладилиб, — каже Зайчик-побігайчик. — А в тім, як потрапиш ту школу, що я, то можеш бути.

Яку-ж ти знаєш школу? — питає вовк.

Зайчик-побігайчик не давав себе довго-довго просити тай почав співати.

— Тягни, каже, за мною! Як зумієш за мною

тягнути, то зможеш бути моїм заступником.

— Каже вовк, — се байка, я ще ліпше удам!

Зачав вовк вिति, а Зайчик до його:

— Тягни тоненько!

Вовк не може.

— Тобі, — каже Зайчик-побігайчик, — требаб язик натягнути, то ти вмів би так заспівати, як я. Та потребую ще одно. Як се зробиш, то вже потім тобі і язик натягну.

29. Зайчик-танцюрист.

— А що таке? — питає вовк.

— Я буду танцювати, — каже Зайчик-побігачик. — Як потрапиш, то добре; а як ні, то мушиш собі геть іти зпоміж нас, щоб ми тебе й на очі не бачили.

Вовкови соромно стало, що не вмів співати так, як Зайчик. Він і каже:

— Ну, та се вже я таки вдам.

— Та тільки пам'ятай, — каже Зайчик, — що не можна ставати серед танцю. Маємо ми разом перестати. А ви, — каже до інших зайців, — розступіться далій, щоб було нам більше місця до танцю.

— Коли зайці розступились, закомандував Побігачик: раз, два, три! — тай розпочав танець. Вовк не поспіває за ним. Зайчик танцює, не стає та кричить до вовка:

— Чому не танцюєш так, як я?

— Ой — каже вовк, — я так не можу, бо у тебе лапки маленькі, а у мене довгі.

— То нічого, що у тебе лапи великі, — каже Зайчик-побігачик. — Великими ще ліпше дріботіти, як малими.

Танцює вовк тай знов скаржитья:

— Тебе, брате, хвіст не путає, бо він

у тебе коротенький. А мене путає хвостище.

— Який ти, вовче, чудний! — умовляє його Зайчик. — Коли би я мав так довгий хвіст, як ти, то я ще ліпше танцював би, бо, втомившись, нераз і відпочав би собі на хвості. Бачить Зайчик, що вовк уже ледви ногами тупає тай похвалив його трохи. А вовк, як почув, що його хвалять, з новою силою почав скакати. Зайчик лише приглядається та хвалить його та піддає охоти:

— Ану, дрібніше! Дрібніше!

Вовк уже задихався, ледве тупцює, вже й проситься, щоб відпочати. А Зайчик-побігайчик одно кричить: — Гуляй, гуляй! А яка була угода? То встид буде, як не додержиш умови. Та вже скоро й край! Гуляє вовк та все більше знемагає. А Зайчик одно: — Дрібніше, дрібніше!

Догуляв вовк так, що повалився на землю.

Так позбулись зайці свого великого ворога. А Зайчика-побігайчика за те вибрали старшим усього заячого роду.

30. Заяць-старшина.

Став Зайчик-побігайчик старшиною над усім заячим родом. Був він мудрий і справед-

ливий і всім зайцям за його жилося добре.

Новий старшина вивів заячий рід в таке місце, де не було хижого звіря. Там серед ліса, на широкій рівнині, що поросла корчами та травою, було велике озеро. Те озеро зайці присвятили місяцеві, бо зайці, як себе пам'ятають, моляться місяцеві. Навколо того озера заячі родини під кожним корчем випорпали собі нори в пухкій землі. Так тут оселилася, жила і множилася незчисленна сила заячого роду.

Але в сусідній стороні, де жило велике стадо слонів, настала посуха. Стало скрутно слоням, і розіслали вони післанців, щоб шукали багатих водою та випасами околиць. Один з тих післанців зайшов до заячого краю, і йому дуже подобалася та місцевість. Вернувшись до дому, він розказав про все, що бачив, але про самих зайців не згадував нічого. Почувши добру звістку, рушив увесь слонячий народ на нові селитьби. Тяжке лихо впало на зайців. Своїми ножищами слоні порозтолучували багато заячих гнізд, багато заяців подушили або покалічили. Плачем та стогоном укрився заячий край. Збіглися зайці до свого старшого Зайчика-побігайчика, на-

плакалися перед ним на свою недолю та благали в його ради та допомоги.

Глибоко задумався заячий старший. Нарешті надумався тай пішов до слонячого старшого. — Прийшов і каже:

— Приходжу до тебе не з власної волі, а як післанець нашого ясного і безсмертного господаря-місяця.

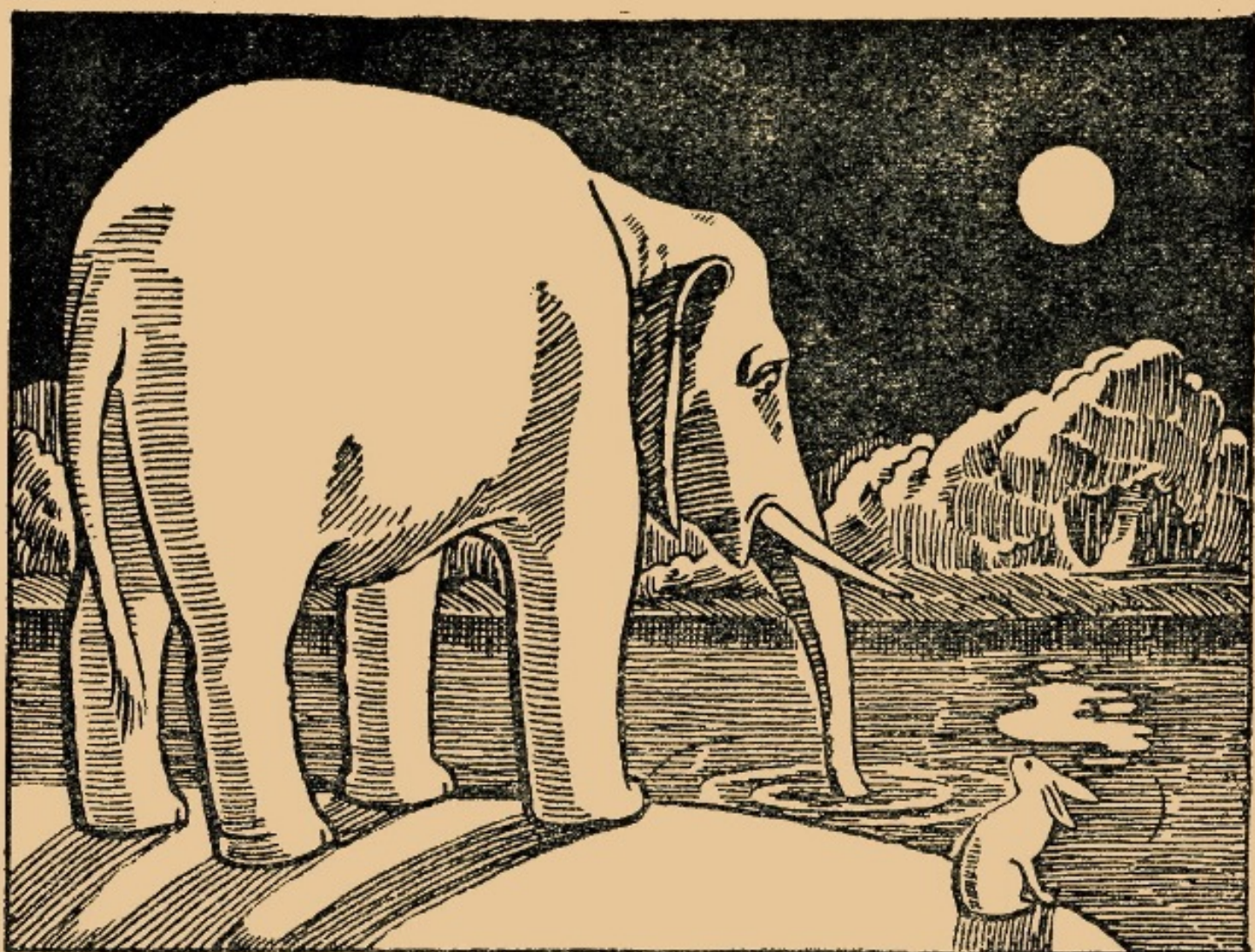
— То місяць, ваш господар? Чогож він хоче? — питає слонь.

— Ось що промовляє він моїми словами: Ви найбільші та найбільші між усіми звірями, але пішли походом проти мого малого й бідного заячого народу. Ви роздоптали багато дітей, потолочили луги й пастівники, заволоділи озером. Коли не підете звідси і не дасьте спокій мойому народови, то розгніваюсь на вас, переміню вам усю воду в кров, а всю пашу в будяки; напущу на вас тяжкі хороби і пошести.

Так говорить тобі наш господар, ясний місяць. А як не віриш мені, то я покажу тобі розгніване лице місяця. Іди лиш зо мною до озера.

Прийшли, слонячий старший із заячим старшим, до озера. Місяць ясно одбивався в озері. Зайчик-побігайчик знова каже: — Вклонися

ясному місяцеві та доторкнися трубою до цього посвяченого йому озера. Може він дасть тобі який знак, що маєш робити.

Слонь впустив свою трубу в озеро. Зараз таки вода захвилювалася од того, і відбита у воді подоба місяця покривилася зморшками.

— Бачиш, — каже Зайчик-побігайчик, — як місяць показує тобі свій гнів за кривди заподіяні заячому народові.

— О, місяцю ясний! — сказав слонячий

старший — не гнівайся на нас! Ми зараз послухаємо твого приказу. І справді він так і зробив. Знявся і пішов з усіма своїми слонями геть із заячого краю.

А зайці знова вернулися на старі свої улюблені місця, полагодили й побудували свої гнізна та стали мирно й любо жити під проводом свого мудрого старшини — Зайчика-побігайчика.

КАТАЛОГ «ДІТОЧОЇ БІБЛІОТЕКИ»:

	Сотників:
1. Оскар Уайльд: Зоряний хлопчина	00
2. Вільгельм Буш: Максим і Марко	00
3. О. Білоусенко: Пригоди Вовка-Неситого	00
4. Вільгельм Буш: Нечемне вороня	00
5. Я. Вільшенко: Чорнокнижник з Чорногори	90
6. » » Червона Шапочка	80
7. Антін Лотоцький: Вільгельм Тель	50
8. Фільгелвенес: За Вітчину	40
9. Микола Ваврисевич: Лісова казка	40
10. Грація Товпліс: Дарунки русалок	40
11. Я. Вільшенко: Коник-Стрибунець	50
12. Леся Верховинка: Іменини Влодка	60
13. Осип Маковей: Пригоди Горобчика	40
14. Клявдія Лукашевич: Бунт ляльок	60
15. В. Хронович: Пригоди Лиса-Панаса	50
16. Висиль Софронів: Печери	40
17. М. Денисенко: Наша Січ-Мати	30
18. Софія Куликівна: Алі-Баба і 40 розбійників.	30
19. Марія Штелігівна: За скляною стіною	25
20. Я. Вільшенко: Гостина св. Миколая	40
21. Юра Ігорків: Сирота	20
22. Гугу: Добре серце.	30
23. В. Островський: Соняшник	50
24. Марія Веріго: Волове очко	30
25. Слава Яремова: Жертвенні огні	25
26. Марійка Підгірянка: В чужім пірю	60
27. Джордж Айнс: Попри джунглі.	30
28. Гугу: Лесик і коминяр	25
29. Іванна Блажкевич: Св. Миколай в 1920 р.	40
30. Микита Магир: Байки.	50
31. Вуйко Влодко: Пригоди Юрчика Кучерявого.	90
32. Антін Лотоцький: Езоп.	40
33. Тарас Шевченко: Малий Кобзар	60
34. Вільгельм Буш: Веселі оповідання.	80
35. Павло Бендорф: Зачарований каліф.	40
36. В. Королів-Старий: Чарівний камінець.	70
37. Володимир Гнатюк: Народні байки	80
38. Анатоль Франс: Оповідання	30
39. »Найкрасші байки і казки« — збірка.	1'00
40. В. Королів-Старий: Русалка-жаба.	60
41. »Веселка« — збірка віршованих оповідань.	80
42. Вільгельм Буш: Співомовки	80

43. Іван Бідний: Добрі діти	60
44. Іванна Блажкевич: Тарас у дядка	40
45. Леся Верховинка: Стріча в лісі	40
46. В. Королів-Старий: Зустріч	60
47. Я. Вільшенко: Швець Копитко	30
48. В. Королів-Старий: Підкладень	60
49. Роман Завадович: Серед ангелів	80
50. » » Рицар Лесь	60
51. В. Королів-Старий: Лісове свято	50
52. Роман Завадович: Князь Марципан	60
53. Іванна Блажкевич: Діло в честь Тараса	40
54. Іван Габрусевич: Український Вертеп	40
55. Франтішек Вольф: При ватрі	30
56. Микита Магир: Пригоди лінивого котика	50
57. Галина Орлівна: Золотий черевичок	50
58. Р. Завадович: Казка про царевича Івана	60
59. Василь Атаманюк: Материна сльозинка	60
60. В. Королів-Старий: Вередлива принцеса	50
61. Микола Кокольський: Байки	40
62. П. Волобуїв: Мені 13-тий минало...	40
63. Дід Модест: Дві казки	40
64. Вільгельм Буш: Дядькова пімста	25
65. М. Підгірянка: Зайчик і лисичка	20
66. Я. Вільшенко: Покотигорошок	1·00
67. Микола Шугаєвський: Дід-Мороз	80
68. Вільгельм Буш: Бжолі	1·00
69. Антін Лотоцький: Японські казки	40
70. Василь Софронів: Свято весни	90
71. Марія Загірна: Історія про Галю	50
72. Вільгельм Буш: Стрілець Тріска	25
73. Антін Лотоцький: Лицар Добриня	40
74. Борис Грінченко: Олеся	30
75. Зенон Горницький: Воробець-Молодець	25
76. Пантелеймон Куліш: Чумацькі діти	25
77. Микола Шугаєвський: Весела сопілка	70
78. Іванна Блажкевич: Мила книжечка	70
79. Вільгельм Буш: Хитрий Мехмет	30
80. О. Білоусенко: Лисичка-Сестричка	00
81. Марія Пеленська: Святий Миколай	50
82. Вільгельм Буш: Діравий зуб	60
83. О. Білоусенко: Зайчик-Побігайчик	00
84. Іванна Блажкевич: Пушистий король	00

НАКЛАДНЯ

МИХАИЛА
ТАРАНЬКА